

TRABZON'DA SİNEMA KÜLTÜRÜ

Dr. Enver UZUN

Trabzon 2006

TRABZON'DA SİNEMA KÜLTÜRÜ

Dizgi:
Derya UZUN

Kapak tasarım
M. Reşat Sümerkan

Renk ayrımı
a grafik
Telefax: 0.462-267311 Trabzon

Montaj ve Baskı:
Eser Ofset Matbaacılık
Tel.: (0462) 321 53 38 Trabzon

ISBN: 975 – 96257-2-5

1. Baskı : Nisan 2006

© Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.
Resimlerin kullanımı özel izne tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sunu	.
Tarihi Seyir İçerisinde Sinema	.
Trabzon'da Sinemanın Serüveni	.
Trabzon Sosyo-Kültürel Yaşamında Sinemanın Yeri	.
Film Gösterimi Öncesi Hazırlıkları	.

SİNEMALAR

Turan Sineması	.
Yıldız Sineması	.
Sümer Sineması (1)	.
Güzelhisar Sineması	.
Yıldız Renk Sineması	.
Asrı Türk Sineması	.
Şark Sineması	.
Halkevi Sineması	.
Sümer Sineması (2)	.
İpek Sineması	.
Saray Sineması (1)	.
Saray Sineması (2)	.
İnci Sineması	.
Sümer Sineması (3)	.
Renk Sineması	.
Sahil Sineması	.
Hisar Sineması	.
Konak Sineması	.
Fuar Sineması	.
Melek Sineması	.
As Sineması	.
Atapark Sineması	.
Millet Sahnesi	.

TRABZON SİNEMALARINA HAYAT VEREN MAKİNİSTLER

Osman SÖZEN	.
-------------------	---

Ahmet SÖZEN
Ahmet Mahir LÜLECİ
Yılmaz YILMAZ
Aydın LEVENT
Yekta TURGAY
Aydın KULAK
Erdoğan TERZİ
Yaşar ÖZKAN
Mustafa KOÇ
Fırat MUMCU
Tamer GÖLE

FİLM YAPIMCILARI – YÖNETMENLER ve OYUNCULAR

Murat KÖSE
Osman ALYANAK
Aysel GÜREL
Muallâ KAYNAK
Erol GÜNAYDIN
Hayati HAMZAOĞLU
Abdullah ERGÜN
Adem Kılıç
Ersun KAZANÇEL
Osman BAŞ
Tanju GÜRSÜ
Kemal AYDAN
Kemal TOK
Nur İNSEL
Salih ESKİCİOĞLU
Gülsüm KAMU
Temel GÜRSU
Mine SOLEY
Osman YAĞMURDERELİ
Müjde AR
Tayfun PİRSELİMOĞLU
Hüseyin ALEMDAR
Umay UMay
Bahadır TOK
Ruhi SARI
Şeref YILMAZ

Ahmet ÖZBAYSAL
Kaynakça

Trabzon tarihi geçmişine yakışır şekilde kültürel değerleri ile de dikkatleri üzerine toplamış bir şehirdir. Değişik nedenler bunda etkili olsa da tartışmasız yöre insanının sanata karşı olan hassaslığının, ince ruhluluğunun da çok önemli bir payı vardır.

Kuruluşundan günümüze kadar gecen sürede ilk olarak operanın Trabzon'da verilmesi, Türk kadının Trabzon'da sahneye çıkması, matbuat faaliyetlerine öncülük etmesi, Karedeniz Bölgesinde tek anfi tiyatroya sahip olması, değişik spor karşılaşmalarına ev sahipliği yapması...vb. faaliyetler Trabzon için gurur verici bir durumdur.

Yüz yıla yakın bir süre onlarca sinema salonunu yaşamının bir parçası olarak görmüş olan Trabzon seyircisi bu modern sanata ne kadar değer verdiğini açık bir şekilde göstermiştir. Yazlık ve kışlık sinemaların aynı zamanda değişik etkinliklere de ev sahipliği yapmış olması Trabzon'da sinemanın önemini daha da artırmıştır.

Elbette ki bu sanat dalını Trabzon halkı sadece görsel bir zevk aracı olarak değil, sosyal yaşamının değişik alanlarında kullanarak sinema salonlarından her yönüyle yararlanma başarısını gösterirken; diğer taraftan bu sanat dalını ayakta tutan pek çok sinema sanatçısı ve yönetmenini de Türk sinema kültürüne sunmanın haklı gururunu yaşamaktadır.

Sinemaların diğ er Őehirlerdeki gibi sadece görsel bir zevk unsuru olarak Trabzon'da algılanmadığının daha pek çok  rneği vardır. Geçmiş yılları anımsayanlar aslında Trabzon sinemalarının ne kadar mümtaz bir yapıya sahip olduğunu bilirler. Bazı akŐamlar Trabzon sinemalarında binlerce insanın toplanarak sinemayı Sosyo-Kültürel yaşamın bir parçasına dönüŐtürdüđü bilinen bir başka gerçektir. Öyle ki Trabzon sinemaları hoŐ sohbetlerin yapıldığı, gençlerin bir birlerini tanıdığı mekanlar olarak bilinir. Sinema seyircisinin kılık kıyafetinden, film seyretmesine kadar her Şeye dikkat edilirdi. Böylece Trabzon'da sinema elit bir kültür olarak her zaman var olmuştur.

Bizler de bu mümtaz sanat dalına bir nebze olsun katkı sağlama düŐüncesiyle elinizdeki kitabı hazırlamıŐ bulunmaktayız.

Kitapta 12'si yazlık ve 11'i de kışlık olmak üzere toplam 23 sinema yer almakta olup, 12 makinist ve film yönetmeni, artist olmak üzere toplam 26 sanatçıya ait biyografik bilgi yer almaktadır. Sunulan bilgiler olanaklar dahilinde orijinal görsel malzeme ile desteklenmiŐtir. Bu yapıtın kent sinemaları ile ilgili ilk çalışma olması bir başka dikkat çekici husustur.

Kitapta sinemalar kronolojik tarihi bir sıraya göre; makinist ve sanatçıların biyografileri doğum tarihlerine göre, eskiden yeniye doğru bir sıra takip edilerek verilmiştir.

Bu yapıtın oluŐumunda baŐta Doç. Dr. M. Reşat Sümerkan olmak üzere, Atilla Bölükbaşı'ya, Süleyman İskender'e, Coşkun Akyüz'e Yılmaz Selçuk ve Muzaffer L leci ğlu'na, Yılmaz Yılmaz'a sanatçılarla irtibat kurmamızda her türlü desteği sađlamıŐ olan Osman Baş'a; bilgi, belge ve resimle katkıda bulunmuş herkese sonsuz teŐekkürü bir borç biliyorum.

Dr. Enver UZUN

TARİHİ SEYİR İÇERİSİNDE SİNEMA

Sinema sanatının geçmişi sanıldığı kadar aksine o kadar da eski değildir. 1853 yılında bu sanat dalının temelini Fransız Von Uchatius'un attığı şekilde söylemler varsa da bu sanat dalı "ABD'nde Thomas Edison" tarafından "kinetoskop" adıyla 1891 yılında bulunmuş, Fransa'da Auguste ve Pierre Lumière Kardeşler "sinematograf" adıyla aşağı yukarı aynı tarihte ve aynı sisteme göre sinemayı "icat " etmişlerdi.¹ Her şeye rağmen teknolojinin de katkılarıyla sinema sanatı olağanüstü bir gelişme göstermiştir. Bunda sinemanın halk yaşamına kolay girebilme özelliğinin bir katkısı olsa gerek. Zira müzik istisna olarak görülse, diğer hiçbir sanat dalı halk kültüründe sinema kadar iz bırakamamıştır. Sinema halk yaşamının, düşüncesinin ve fantastik dünyasının görsel olarak canlı bir şekilde yansıtılması olarak da görülebilir.

Vedat Türkali, "Sinema Gençtir" adlı makalesinde sinema sanatının Türk insanınca nasıl algılandığı konusunda şöyle demektedir: "Bize sanattan ne kaldıysa sinemayı bilenlerden kaldı... Hepside sinemayı gizli bir din gibi taşıdılar; yaratıklarının coşkusuyla yıllar yılı bir başlarına seyrettiler onu".

Osmanlılarda sinema kültürü tiyatrodan sonra gelişmiş olmasına rağmen tiyatrodan daha fazla halk yaşamında kabul görmüştür. Osmanlıda ilk film gösterimlerinin 1896 yılında Abdülhamit zamanında sarayda gerçekleştirildiği, Bertrand adlı bir Fransızın Abdülhamid ile ilgili anılarında belirtilmektedir. Halka sinema gösterimi ise bundan bir yıl sonra, yani 1897 yılında Romanya uyruklu bir Leh Yahudisi olan Sigmund

¹ A. Şerif Onaran, Muhsin Ertuğrul'un Sineması, Ankara 1981, s.5.

Weinberg eliyle İstanbul'daki temsilcisi olduğu “Pathé” firmasının filmleriyle Galatasaray'daki “Sponeck” salonunda gösterilmiş, daha sonra İstanbul yakasında gösterime sunulabilmek için Şehzadebaşı'nda Fevziye Kiraathanesi kiralandı. İlk gösterilen filmler arasında Pathé'nin “Sır” adlı bir dram filmi dikkat çeker. Bu gelişmeleri Odéon Tiyatrosu'ndaki film gösterileri ve 1908 yılında Tepebaşı'nda yapılan Pathé sinemasının yapılışı takip eder ki, bu aynı zamanda bizdeki ilk özel sinema salonudur.²

Türkiye'de ilk filmin çekilişi ile ilgili olarak bir birinden farklı görüşler söz konusu ise de 14 Kasım 1914 tarihinin Türk sineması için bir dönüm noktası olduğu bilinmektedir. Ağırlıklı görüş ilk Türk filminin Fuat Uzkınay'ın çektiği söylenen Ayastefanos'taki “Rus Abidesi'nin Yıkılışı” adlı çekim olduğudur. Fakat bunun gerçek olmadığı yönünde de beyanatlar söz konusudur. Hale Künüçen, Türk sinemasının doğuş tarihinin 14 Kasım 1914 olmadığı, yeni bulgu ve belgelere göre Türk sinemasının kuruluş tarihinin 1911 yılı olduğunu belirterek bu iddiasını manastırdan getirdiğini iddia ettiği “V. Sultan Mehmed Reşat Belgeseli”ne dayandırmaktadır. O, Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde olan manastırda fotoğrafçılık yapan Osmanlı uyruklu janaki ve Milton Manaki kardeşlerin Londra'dan getirdikleri Bioscope 300 adlı kamera ile 1911 yılında çektikleri “5. Sultan Mehmed Reşad'ın Manastır Ziyareti” adlı belgeselin söz konusu olduğunu ve orijinal belgesinin ise Üsküp Sinematek'inde saklandığını belirterek, bu gerçeğin Alim Şerif Onaran'ın “Türk Sineması Tarihi” adlı kitabında yer aldığını³ da kayıt etmektedir. Ancak bu ifadelerden iki gün sonra Beyoğlu Belediyesinin “Türk Sinemasının 91.Yılı” adlı bir kutlama şenliği yaptığı belirtiliyor⁴ki, bu da 1914 tarihine işaret etmektedir. Birkaç

² Onaran,1981, 20-21.

³ “Türk Sinemasının Miladı Tartışılıyor”, Cumhuriyet gaz., 14 Kasım 2005 pazartesi.

⁴ Türkiye gaz., 16 Kasım 2005 Çarşamba.

yıllık bir zaman farkı bir tarafa bırakılarak Türk sinemasının oluşum tarihi kesin olarak 1910 sonrasında olduğunu belirtmek yanlış olmasa gerek.

Türkiye’de cumhuriyetten sonra sinema salonlarında ciddi şekilde bir artış görülür. Kemal Film tarafından kurulan ilk özel stüdyodan sonra 1928 yılında İpekçi Kardeşler tarafından İstanbul’da ikinci özel film stüdyosu kurulmuş, 1928-41 yılları arasında Muhsin Ertuğrul tarafından sessiz film “Ankara Postası” ve “Kaçakçılar” adlı filmler çekilmiştir.

Dönemin saygın dergilerinden Akın Dergisi”nde yer alan bir habere göre: “Gelecek yıl için sinema makineleri getirmeye karar veren Şehir ve Yıldız sinemaları şimdiden hazırlıklara başlamışlardır. Samsun’da bulunan makine mühendisleri Şehir Sineması’nın tesisat işini halletmek üzere Trabzon’a hareketleri için İstanbul’dan emir verilmiştir. Bu hafta içerisinde mühendislerin vurudu ve tesisata başlanması kuvvetle mamuldur.

Yıldız Yazlık Sineması da yeni makinesinin yolda olan bazı nevakısını aldıktan sonra Mayıs ayı içinde yeni sezonu sesli ve sözlü filmlerle açacaktır. Her iki sinemanın da yeni tesisat ve güzel filmler ile Trabzon halkının sinema zevkini tatmin edeceklerini ümit ediyoruz.”

İlk sesli Türk filmi olarak 1931 yılında “İstanbul Sokakları” çekilmiştir. 1937 yılında ise Trabzon’da ilk olarak sesli film gösterimi yapılmıştır. Bu durum Trabzon sinemacılığının bu sanat dalındaki gelişmeleri ne kadar yakın takip ettiğinin bir göstergesidir.

Türk sineması mevcut teknik ve ekonomik olanaklar ile bu kitlesel kültür anlayışına ayak uydurmaya çalışmış ve kısa bir süre içerisinde dünyanın belli başlı filmleri ile rekabet edebilecek düzeye gelmiştir. 1964 yılına kadar sürekli bir arayış ve gelişme içerisinde olan Türk sineması bu tarihten sonra televizyonun eğlence dünyasına girmesiyle sinema işletmeciliği ciddi bir yıkım yaşamıştır. Hele 1982 yılında renkli

televizyonun piyasaya çıkmasıyla sinema yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.⁵

Türkiye’de sinema salonları ile ilgili ilk ciddi araştırmanın Nezih oş’un “Türkiye’de Sinemaların Dağılışı ve Bu Dağılışı Sebepleri “ adı altında yapılmıştır. 1970’li yılların ilk yarısında TRT’nin ulusal düzeyde yayına başlamasıyla birlikte sinemalar ciddi anlamda seyirci kaybına uğradığından salonlar bir bir kapandı. Türkiye’deki sinema sayısı 500 den 300’e indi. Bu kayıpların önünün alınabilmesi ya da televizyonla sinemanın rekabet edebilmesi için sinemalar fantastik filmlere sarıldılar. 1990’lı yıllarda Ankara’da 3, İstanbul’da 8 yazlık sinema varmış⁶.

Trabzon’da sinema kültüründe ise yakın tarihlere kadar yazlık ve kışlık olmak üzere yirmi üç sinema faaliyet göstermiştir. Bu rakamlar karşısında Trabzonluların sinema kültürüne ne kadar değer verdiği çok güzel anlaşılmaktadır.

⁵ Enver Uzun, “Geçmişten Günümüze Trabzon Sinemaları”, Karadeniz Günlüğü Dergisi, Trabzon 1998, Sayı 3.

⁶ Referans gaz, 5 Haziran 2004, S.2608-6, s.21.

TRABZON'DA SİNEMANIN SERÜVENİ

Trabzon'da sinema tiyatrodan çok sonraki bir döneme aittir. Süleyman Beyoğlu, “19. asrın sonlarında sinemanın icat edildiğinden kısa bir süre sonra ülkemize de geldiğini ve Anadolu'daki bir çok şehirde gösterilmeye başladığını, Karadeniz halkının da sinemanın gücünü çabuk fark ederek özellikle Trabzonluların sinemaya büyük ilgi duymuş olduğunu belirtir. O, 1909 yılında Pilosyan adlı bir gayrimüslim vatandaşın Osmanlı “Sinematoğraf” adlı bir şirket kurduğunu, Trabzon'da eğitici, ahlâki ve tarihi filmler oynattığını, ancak bazı engeller ile karşılaştığını ve kazancının az olmasından yakındığını; sinemadan gelen paranın büyük bir kısmının elektrik masrafına, salon kirasına ve diğer masraflara harcandığını, Pilosyan'ın, belediyeye 3000, ilanların pullarından dolayı Düyun-ı Umumiye'ye 3000, “temettü” adıyla maliyeye 500 olmak üzere senelik 6500 krş. vergi ödediğini belirtir. Kişi başına sadece 20 krş. kazanan girişimci, bütün vergilere ilaveten biletlerine 20 krş. değerindeki Hicaz Demir Yolu İlane İlmuhaberi yapıştırmaya mecbur tutuluyordu. Sinema salonlarından “temettü” vergisi alınmadığı gibi, Rusya'da dahi beher bilete sadece yüzde dört nispetinde pul yapıştırılmakla yetiniliyordu. 50 paralık sinema biletine Hicaz İlane

ilmuhaberinin eklenmesi, Pilosyan'ın hasılatının yüzde 40'ına el konulması anlamına geliyordu. Girişimci, bir dilekçe kaleme almış, bu uygulama yüzünden fakir halkın sinemadan mahrum edildiğini ve sektörün sadece ecnebi şirketlere münhasır bırakıldığını yazmış. Trabzonlu sinemacı, biletlere Hicaz İlane ilmuhaberi yapıştırmak yerine, sinemaya yalnız belirli miktarda vergi konmasını ve adaletin sağlanmasını istiyordu. Osmanlı Hükümeti, Pilosyan'un isteğini uygun bulmuş ve 29 Mayıs 1909'da "Hicaz İlanesi ve Düyun-ı Umumiye" pullarının sinema biletlerine yapıştırılmamasını kararlaştırmıştı. Böylelikle Pilosyan, sinema biletlerine yalnızca Darülaceze İlanesi'ni yapıştıracaktı."⁷

Trabzon'da sinema tiyatrodan çok sonra başlamış olmasının yanında sinemanın icadından 18, Osmanlı sarayında ilk kez sinema gösteriminden ise 13 yıl sonra Trabzon'da sinemanın hayata geçirilmiş olması oldukça dikkate değer bir husus olarak not edilmelidir. Zira bu husus Trabzon halkının ne kadar sanat ruhlu olduğunu göstermektedir. Hele söz konusu dönemlerdeki bağnaz düşünce ve tutumlar karşısında bu medeni atılımın önemi daha da artmaktadır.

İlk dönemler sinemalar sessiz ve 8-16 milimetrelik filmler ile çalışırdı. Daha sonra 35 milimetrelik film ve kömürlü makineler gelmişse de filmlerin sesli şekle dönüşmesi çok sonraki dönemlere aittir. Bu nedenle sinemalardaki film makinistleri aynı zamanda iyi birer dublör olmak zorunda idi. 8 milimetrelik filmler evler için tercih edilirken; 19 milimetrelik filmler daha çok askeri kışlalar, kahvehaneler ve ilçe, nahiye ve köyler için kullanılırdı. Selülozik filmler nedeniyle sıkça yangın çıkar, filmler kopardı. Rakip sinemaların gösterdiği ya da göstereceği filmler titizlikle takip edilerek ona göre film oynatılırdı. Film salonlarında seyircilerin yerlerini gösteren şahıslar ise "Fenerci" olarak adlanırdı.

Sinema sanatının tiyatro ile pek çok benzer yanları ve bağımsız tiyatro ve sinema salonlarının inşa edilmemiş olması

⁷ Hürriyet gaz. "Tarih Eki", 24 Ağustos 2005, s.17.

tiyatro ve sinema sanatlarının aynı mekanda icrasına neden olmuştur. Kaldı ki ilk Türk filmlerinde tiyatro oyuncularının rol alması, ilk yıllarda sahne ve seslendirmenin tiyatrodaki daha ileri düzeyde oluşu bir süre sinema ve tiyatro sanatını ortak mekanlarda buluşturmuştur. Bir süre sonra sinema sanatı için bağımsız mekanlar oluşturulsa da Trabzon'da mevcut bazı tiyatro salonların cumhuriyetten sonra yıkılmaları ile bu sanat dalının yaşatılması için ciddi mekan sorunu yaşanması, tiyatroyu büyük ölçüde desteklemiş olan bazı spor kulüplerinin sinemanın gelişi ile birlikte tiyatrodan elde ettikleri gelir azalması nedeniyle tiyatro yavaş yavaş yerini sinemaya bırakmak zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda Trabzon'da yazlık ve kışlık şeklinde yirmi üç sinema salonu oluşturulurken, tiyatro ise ancak 7 Ekim 1987 tarihinde "Trabzon Devlet Tiyatrosu" adıyla kalıcı bir mekana sahip olabilmıştır. Sinema salonlarının aynı zamanda tiyatro için de kullanılmış olması, zamanın yegâne eğlence yeri olarak sinemanın önemini biraz daha artırmıştır. Sinema salonlarının Trabzon'da tiyatro ve sinema gösterimi ile sınırlı bir hizmet vermediğini görüyoruz. Zira sinema salonları aynı zamanda özel ve resmi toplantılar, özel günler, siyasi konferanslar, kongreler ve müzik konserleri hatta okul müsamereleri için uygun mekan oluşturdukları gibi; gençlerin bir birini tanıması ve kaynaşmasını sağlayan bir misyona da hizmet etmekte idi. Trabzon'da birkaç sinema salonunu işletmiş olan Muzaffer Lülecioğlu kendisine ait üç sinemada bir akşamda bazen 7-8 bin bilet sattığı zamanların olduğunu söylemiştir ki, bu rakama diğer sinema salonlarında satılan biletler dahil edildiğinde on bini aşan hatırı sayılır bir rakam ortaya çıkmaktadır. Bu durum da Trabzon halkı için sinemanın ne denli önemli görüldüğünün bir başka örneğidir.

TRABZON SOSYO-KÜLTÜREL YAŞAMINDA SİNEMANIN YERİ

Sinema Trabzon halkının eğlence gereksiniminin karşılanmasında önemli bir boşluğu doldururken, yeni bir yaşam tarzını da beraberinde getirmiştir. Bilhassa kadınlar arasında sinema merakı kontrol edilemez bir dereceye çıkmıştır. Dönemin yerel gazetelerinden Halk gazetesinde kadınların sinema tutkusu (Ni-Ta) imzası altında şöyle ifade edilmektedir:

“KADINLARIMIZDAKİ SİNEMA MERAKI

Trabzon’da Salı ve Perşembe günleri kadınlar sinemaya akın ederler. Salı ve Perşembe günleri sokaklar, itina ile giyinmiş tuvaletine en az bir saat emek sarfetmiş bayanlarla doluyor. Bunların evlerine avdet edişleri insana bir kadın “Moda okulu”nun dağıldığı hissi veriyor.

İşin asıl tuhaf ve hayret edilecek tarafı şu ki, gece karanlığından önce evlerine dönemeyen bu kadıncağızlar şu kısa günlerde ev işlerini nasıl başarabiliyorlar? Sinemadan 18.00’de çıkan bayanların eş ve çocuklarıyla geçimleri ne merkezdedir acaba? Bence muhakkak surette kavgalaşıyorlar. Fakat ne çare ki artık ok yaydan çıkmış, merak bayanların ruhuna işlemiştir.

Şu sinema merakı yok mu, işte bu bizim kazaklığımızın canına okuyacağı benziyor. Bir, üç, beş derken bir gün kadınlarımızla kavgaya tutuşur ve aksi kaza alt kalırsak yandığımızın resmidir. Bütün kabahat Arap filmlerinin fevkalâde oluşunda. Bunlar o kadar güzelmışler ki, seyirlerine doyum olmuyormuş da kadınlarımız onun için kendilerini sinemadan alamıyorlarmış. Evvelce yalvarıp yakardığım halde bir kere olsun sinemaya götürmeye muvaffak olamadığım büyük annem bile artık günahı, sevabı bir tarafa bırakmış... Salı günü erkenden abdestini alıp, namazını kıldıktan sonra sinemanın yolunu tutuyor. Akşam dönüşünde de sinemadaki dedikodulardan, film den, artistlerden dem vurup kimseye ağız açtırmıyor. Bir Fatma Rüştü varmış ki, dünyada onun üzerine kadın yokmuş. Hele Yusuf Vehbi, harika erkekmış, insana öyle harika göz yaşı döktürüyormuş ki sormayın.

Sinema merakı genç annelerin çocuklarına ninnilerini de değiştirmiş. Eskiden kız evlâtlar için şu şekilde ninni söylenirdi:

*Saçları sandal ipeği
Alnı kâtip kâğıdı.
Gözleri zeytin karası
Ağzı kudret hokkası
Yanakları misket elması
Burnu Medine hurması
Gamzeleri bülbül yuvası
Annesinin meleği yavrum uyusun.*

Şimdi ise :

*Emine Rızık suratlı
Hedi lâmar saçlı,
Fatma Rüştü endamlı
Annesinin modeli
Yavrum uyusun,
Uyusun da sinemaya yürüsün!....*

Yavruların olgun zamanını yarın siz düşünün artık”⁸.

Halk gazetesinin bir başka sayısında ise “KADINLARIMIZIN SİNEMA DÜŞKÜNLÜĞÜ” başlığı altında şu ifadeleri görüyoruz:

“... ”

Sinemada artık moda o game, dizgine vurulmaz başıboşluğuna karışmıştır. Kadınlarımızı bu çılgın iptilâdan kurtarmaya çalışmak beyhudedir. Bari sinemacılardan rica edelim de sinemalarını kadınlara tahsis eyledikleri gün tıka basa doldurmasınlar. Çünkü kadınlarımızın kendi rahatsızlıklarına, çocuklarının sıhhatine ehemmiyet vermeden gününde ve saatinde sinemaya koştukları ve yer kapmak için icabında kavga ettikleri herkesten çok onların malumudur. Kadınların bulunduğu yere erkek giremeyeceği için salonlar bu günlerde kontrolden muaf kalıyorlar. Küçük çocuklara sinema yasaktır. Halbuki sinemacılar en küçük çocuklara bilet kesiyorlarmış.

Gecen akşam komşularımızdan yaşlı bir kadının ziyaretine gitmiştim. Sinema dönüşünde yatağa düşmüş olan bu kadıncağızın anlattığına göre sinema o gün o kadar kalabalıkmış ki, bir koltukta iki kişi birden oturuyormuş. Halk koltuk kenarları, koridorlar bile işgal ediyormuş. Ayak altında dolaşan ağlayıp sızlaşan çocukların hesabı yokmuş. Henüz yürüyemeyecek olanlar da ayrı bir koro teşkil ediyorlarmış. Dışarı çıkmak, içeri girmek mümkün olmadığı için çocuklara oldukları yerde abdest bozduruluyormuş. Bütün bunlara rağmen biletçi filmin sonuna kadar bilet kesmeye devam ediyor. Teşrifatçı çocuklar kadınlara sıkışmaları için ihtar ediyorlarmış.

Kadınlar çocuklarını, evlerini ve hatta kendilerini unutacak kadar sinemaya düşkündürler diye umumî sıhhat kaidelerini çiğneyip geçmek mi lazım?”⁹

⁸ Halk gaz., 14 Aralık 1947, No: 1776, s.1.

⁹ Halk gaz., 8 Şubat 1948, No: 1830, s. 1-2.

Aynı gazetenin bir başka sayısında ise “KADINLARIN SİNEMA İHTİYACI...” başlığı altında Sümer Sinemasıyla ilgili olarak şöyle denmektedir:

“.....

Dün yine sinemadan çıkmış kadınlarla karşılaştım. Her biri maraton koşmuş bir atlet kadar yorgun, Kırkpınar’da saatlerce güreş tutmuş bir pehlivan kadar bitkin görünüyorlardı.... Basit bir ihtiyaç için sıhhatlerinden bu kadar fedakarlık yapmaya nasıl razı oluyorlar bilmem. Yaz mevsiminin birinci ayını bitirmek üzereyiz. İnsan gölgede bile buram buram ter döküyor.

Eşine hiçbir medeni şehirde tesadüf edilmeyen “Kadınlar Sineması”nın gündüz matinelерinde devam etmesi doğru mudur? İstanbul ve Ankara’da yazın çalışan bu kapalı sinema salonları vardır amma bunlar hem sırf kadınlara mahsus değildir, hem de her türlü havalandırma tertibatları mevcuttur”¹⁰.

İstanbul’da bir sinemada 2,5 saatte seyrettiği bir filmi burada diğer ilave bir filmle görmek için (Belki de hususi bir zaman alınmıştır düşüncesi ile) sinemaya gitmiş, gitmiş amma yukarıda anlattığımız sebeple yarıda bırakıp çıkmak mecburiyetinde kalmıştır.

Bu ilgi ilk bakışta oldukça sevindirici bir durum olsa da ailevi huzursuzlukların yanı sıra çevreden de sinemaya gelip gidenler rahatsız edilmeye başlanır. Sinemadan çıkan bir takım sorumsuz kişilerin çevreyi rahatsız eden konuşma ve naraları ciddi bir şikayet konusu olur. Sinemalara olan rağbet yaşanan bir takım çirkinlikler sonucunda sinema seyircisinde ciddi bir huzursuzluk yaratır.

Halk gazetesinde bu durum ile ilgili olarak “Selma Aygut” imzası ile “SİNEMA MIDIR,YOKSA ?!” başlığı altında şunları okuyoruz:

¹⁰ Halk gaz, 24 Haz.1949, No: 2311, s.1.

“.....

Burası Trabzon sinemasıdır. İşte bir macera filmi. Heyecan içindediniz. Salonun içini istila eden bir küfür yarışı ve tenkit yağmuru. Bu ağır sağanak altında ezilir, köşenize büzülürsünüz.

Ne aktörün dini, ne rejisörün mezhebi ne de bilgileri her şey ağızlardan en galiz kelimeler çıkmaktadır. Şapkanızı kapıp kaçırsınız.

Burası Trabzon’da bir sinema gecesinin manzarasıdır. Her zaman bu böyle olmaz der ve bir gece gene o kapıdan girersiniz. Fakat birinci vizyon bir film olduğu halde yine de filmin zevkine varamazsınız. Hayasızca çıkan sesler, sözler sizin tahammülünüzü taşıracak derecededir. Karınızı veya kızınızı alır ve tövbe ederek çıkarırsınız. Bu hale aynen Trabzon sinemalarında gece rastlarsınız ve kani olursunuz ki biz hiçbir çeşit filmi terbiyeli, saygılı ve bilgili seyredemeyiz. Bu asla mümkün değildir. Çünkü, Nezaketiniz az. Çünkü, Kadınlara ve umumi yerlerdeki hareketimizi bilmeyiz. Çünkü, Sinema idareleri lakayt. Bildiğim Trabzon’da bir çok ailelerin gece sinemaya gitme isteklerine rağmen gidemeyişleridir. Trabzon’da yerleşmiş bir ecnebi söz arasında: “Her şey var, her şey çok güzel, fakat sinema yok.” diyor. Her gece dolup taşan sinemaların karşısında yok demek ya biz sinema nedir bilmiyoruz ya onlar bu işi başka cephelerden görüyorlar”¹¹.

Rahatsız edici durumlar sadece bunlar ile sınırlı değildir. Belediye kurallara riayet etmemekte direnen sinemacılar karşı ciddi bir takip yapmaktadır ve bunun sonucunda da yasağa baş vurmamak durumu ile karşı karşıya kalır. İlk olarak taşkınlıkların önünün alınabilmesi için sinema saatlerinde yeni bir düzenlemeye gidilir.

Halk gazetesinde “ŞİKAYET ve TEMENNİLER” başlığı altında sinemaseverlerin konu ile ilgili görüş ve düşünceleri şöyle özetlenir: “Sinema saatlerinin 23 de son bulması kararının yanlış olduğu ve normalde hiç fasıla

¹¹ Halk gaz., 20 Aralık 1946, No: 1463, s.2.

verilmeden film zaten bu saatte bitiyor. Ona göre de süre uzatılmalıdır”¹².

Sinemalara olan bu rağbet belediyenin dikkatinin sinemalar üzerine çevrilmesine neden olur. Ağustos 1948 tarihinde Yeni belediye gelirleri kanunu ile yerli film gösteren sinemalardan %70 yerine %25 belediye vergisi alınacağı bildirilir. Bu durum sinema işletmecilerinin sert tepkilerine neden olur.

Konu ile ilgili olarak yine Halk gazetesine “Olaycı” imzasıyla “ÜÇ SİNEMADAN İKİSİ BELEDİYEYİ VETO ETMİŞ” başlığı altında şunları okuyoruz:

“... ”

İki taraftan birisi ben ammeye hizmet ediyorum %25 tenzilat bile benim için büyük fedakârlıktır, daha fazlasını yapamam diyor, diğeri; ben maliyenin kontrolü altında iken %75 vergi veriyordum ama pek alâ idare ediyordum. Belediyeye %50 verirsem zarar etmek ihtimalim kuvvetlidir diye ısrar ediyor.

Belediye; halka sinema gösterilmesi kaydı ile icara verdiği sinema binasının mukavelesinin feshi cihetine gitsin bari. Böylece ortada ne zarar korkusu kalır ne de % 50 meselesi”¹³. Daha sonra itirazlar nedeniyle bu oran % 75 yerine % 50’ye düşmüştür. Belediye meclisinin sinemalardan almakta olduğu % 75 yerine % 25’i sinemacılar lehine bırakarak % 50 alınması hakkında verdiği karar şehirde mevcut 3 sinemadan ikisi tarafından iyi karşılanmış ve % 75 vergi verdiklerinde hiçbir şekilde zarar etmediklerini bildikleri halde belediyeye %50 vergi verdikleri takdirde zarar edeceklerini ileri sürerek verginin indirilmesi için mürecatta bulunan sinemacılar bu isteklerinden netice alamamaları üzerine Sümer ve İpek sinemaları %75 yerine %50 vererek zarara giremeyeceklerinden sinemalarını kapatmışlardır. Bir ay süresince isteklerine cevap alamayan bu sinema sahipleri sinemalarını

¹² Halk gaz, 9 Temmuz 1943.

¹³ Halk gaz, 23 Ağustos 1948, No: 2024, s.1.

tekrar açmaya karar vermişler ve dün geceden itibaren(26 Ağustos akşamı e.u) çalışmaya başlamışlardır”¹⁴. Mevcut durum sahnelerin tiyatrolar ile paylaşılma girişimiyle kurtarılmaya çalışılmışsa da sıkı kontroller durumu kötüleştirmekten başka bir işe yaramamıştır.

Yeni yol gazetesinde konu ile ilgili olarak şöyle denilmektedir:

“Muammer Karaca’nın temsil verdiği akşam Karaca’nın önünde bir küçük çocuk ihtiyacını gidermeye başlayınca Karaca al mor bir renkte öfkeli fakat sabırlı, terbiyeli bir jest alıp bir dakika olduğu yerde duruşu, sonra anne babanın aldığı mahcubiyet durumu görülecek bir manzaraydı.

İkinci rezalet ise temsilin en sakın, en zevkli ve en güzel bir yerinde gözler, kulaklar, dikkatler Muammer’in üzerine dikilmiş ondan sanat tadı devşirirken başının üzerinden bir taş sahneye düştü. İkinci bir taşın piyanoya çarpışıyla perde kapanmıştır”¹⁵.

Bundan bir hafta sonra aynı gazetede Âzam Akidil’in “Yine Çocuklarımız” adlı yazısında sinemaya alınmayan çocukların sahneyi taşıdıklarını görüyoruz.¹⁶ Bilhassa matinerinde yaşanan nahoşluklar, sinema içerisinde sıhate uygunsuz koşulların oluşması gibi olumsuzluklar karşısında belediye işe el koyar ve sinemaları kapatır.

Dönemin yerel gazetelerinden Halk gazetesinde konu ile ilgili olarak şöyle denmektedir: *”Belediye Meclisinin eski kararına istinaden 1 ikinci teşrinden itibaren açık sinema ve buna mumasil eğlence yerleri faaliyetten men edilmiştir“*¹⁷. Sinema seyircisi kendisini konunun dışında gördüğünden, belki de tüm bu olanlardan habersiz sinema işletmecilerden taleplerde bulunmaktadır: *“Biz sinemacılardan, bilhassa kışlık sinema*

¹⁴ Halk gaz, 26 Ağustos 1948, No: 2027, s.1-4.

¹⁵ Yeni yol gaz., 19 Temmuz 1947, No: 3395, s.2.

¹⁶ Yeni yol gaz., 26 Temmuz 1947, No:3397.

¹⁷ Halk gaz., 3 II teşrin 1942, No: 1021, s.2.

sahiplerinden üç film değil, mevsimin en iyi filmlerinden birini istiyoruz. Şartımız şu: tamam ve eksiksiz”¹⁸.

Sinema işletmeciliği yapmak arzusuyla bir hayli masraf altına girmiş olan sinemacılar mevcut durum karşısında kendi anlayışları doğrultusunda bazı tedbirlere başvururlar. Bazıları daha fazla para kazanmak için özel tiyatrolara sahnelerini açarken, bazıları da verilen hizmetlerdeki harcamalardan kısma yoluna giderler. Bu durum seyirciler arasında ciddi bir rahatsızlığa yol açar. Nitekim Halk gazetesinin “OKUYUCU MEKTUBU” köşesinde konu ile ilgili olarak şunlar kayıt edilmiştir:

“SİNEMA MI, SOĞUK HAVA DEPOSU MU?

Kışın tam ortasında bulunduğumuz bu günlerde şehirde mevcut sinemaların soğuk hava deposundan bir farkı yoktur. Nefesle ısıtılmak istenen bu yerlere giden vatandaş bir yandan filmi seyretmekte bir yandan da soğuktan çivi kesmektedirler. Belediye sağlık teşkilatının hiçbir suretle kontrolüne mahzar olmayan bu yerleri vatandaş, kim kontrol edeceğini haklı olarak sormaktadır”¹⁹.

Bu yıllarda Trabzon sinemasının ciddi bir ekonomik kriz yaşamakta olduğunu görmekteyiz. Ağır vergiler ve hatırı sayılır giderler karşısında seyircilerin şikayetlerine karşı bigane kalmak zorunda kalan sinema işletmecileri çaresizdir. Ancak sinemaya ilgi gittikçe azalmaktadır. Kültür Bakanlığının aldığı bir karar gereğince Çarşamba günleri ilkökul öğrencilerinin sinemaya götürüldüğünü görüyoruz²⁰. Bunun da arzu edilen yararı sağlamadığını Halk gazetesinde: “...Kısaca, Kültür Bakanlığının çocukların sinemaya gitmeleri için almış olduğu karar sinemacıları memnun etmekten başka bir şey olmasa

¹⁸ Yeni Halk gaz., 5 II Teşrin 1943, No: 49, s.2.

¹⁹ Halk gaz., 29 Ocak 1954.

²⁰ Halk gaz., 17 Ocak 1947.

gerektir. *Ve şimdiye kadar çocuk terbiyesi ve ahlâkı üzerinde kaç film gösterilmiştir?*”²¹ şeklindeki yazısından anlıyoruz.

Elbetteki şikayetler sadece ilkokul öğrencileri ile sınırlı değildir. Gerekli hizmetin verilemediğini Halk gazetesinden öğreniyoruz:

“ŞİKAYET ve TEMENNİLER

Havaların soğuması üzerine aybaşıda yazlık üç sinema kapandı. Yaz mevsiminde sinemaların çoğalmasından iyi film seyretmek, açık havadan istifade etmek gibi faydalar temin etmeyi düşünenler maalesef tatmin edilemediler. Sebebini izah edelim: Acık havadan istifade muhakkak, belki de az çok iyi filimler getirilmiştir. Fakat halk için zararlı bir düşünce ile rakip sinemayı körletmeye çalışan bir sinema ilan ettiği üç filimin tamamını değil, bir kısmını göstermiş, bazı filmlerin ortasından, nihayetinden keserek Nasreddin Hoca'nın kuşuna benzetmiştir. Bunun en son misalini bir filmi İstanbul'da seyretmiş bir arkadaşımız anlatıyor:

Belediye bakmaz oldu ekmeğine aşına
Sinemalar yükseliyor yüce dağlar başına
Kimseler bakmaz oldu senin göz yaşına
Susuz, elektriksiz kalan zavallı Trabzon. (S. Kılıç)²²

1970'li yıllara kadar aralıklarla spor kulüplerinde ve sinema salonlarında; Kavakmeydan ve Ortahisar'da kurulan çadırlarda sazlı sözlü eğlenceler ve müzik konserlerinin verildiği bilinmektedir.

Ekonomik sıkıntıların bir türlü çözüme kavuşturulamaması, sinema içinde ve dışında gerekli tedbirlerin alınamayışı karşısında Trabzonlu sinemaseverleri sinemadan soğutmuş ve bunun sonucunda da 1974 yılına kadar Trabzon'da ondan fazla sinema salonu varken bunlar otogar, iş hanı..vs. gibi

²¹ Halk gaz., 22 Aralık 1950, No: 2829, s.3-4.

²² Halk gaz., 19 Kasım 1954.

iş yerlerine dönüştürüldü”²³. Ekonomik baskılara fazla direnç gösteremeyen sinemalar bir bir ortadan kaybolurken; en son Saray Sineması 1966 yılında faaliyetine son verirken, Konak Sineması çok zor şartlar altında 1992 yılına kadar faaliyetlerini devam ettirmiştir. Nihayet Saray Sineması 1992 yılında ve Konak Sineması ise “Royal Sinemaları” adıyla 2002 yıllarında yeni bir vizyonla seyircinin karşısına çıkmış olup, her iki sinema da faaliyetlerini oldukça iyi bir düzeyde devam ettirmektedirler. Ancak sinemaya ilgisizlik devam ettiği için ekonomik zorluklarla yeniden karşı karşıya olan bu iki sinemanın ne kadar bu faaliyetlerini devam ettirebilecekleri meraklıdır. Zira her iki sinemada 2006 da el değiştirmiştir.

FİLM GÖSTERİMİ ÖNCESİ HAZIRLIKLARI AFİŞLER

Film gösteriminden film öncesine kadar gerçekleştirilen bir çok olay söz konusudur. Film afişlerinin hazırlanmasından, anonslara kadar ilginç olaylar yaşanır. 1950 yıllarında gazete ilanları ile filmlerin duyurusu yapılırken daha sonra “*biletlik*” adı verilen 20x30 cm boyutundaki renkli el ilanı kağıtlar ile bu duyuru yapılırdı²⁴. Sonradan afiş tanıtımının yanında bir de film gösteriminden bir hafta on gün önce sokaklarda filmleri tanıtıcı 2-4 sayfalık afişler dağıtılır ya da bu olay filmin ilk gösterime girdiği sırada müşterilere iki ve dört sayfalık el afişleri verilirdi.

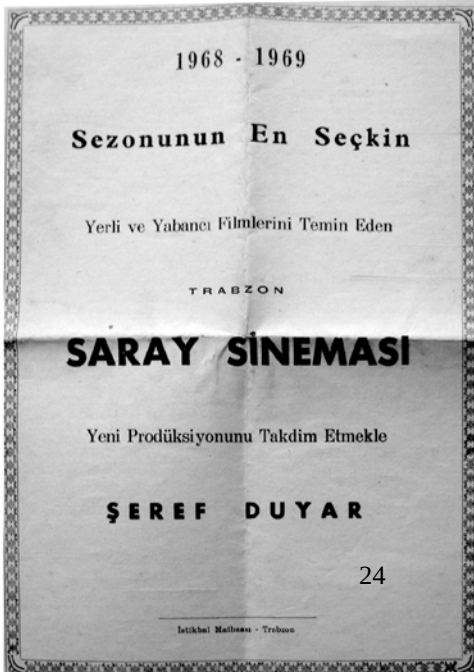
huni şeklindeki araçlar ile oynanacak olan filmin reklamını yaparak vatandaşları haberdar ederlerdi. Daha sonra sabit olarak sinema girişleri ve değişik yerlerdeki alanlara film yapıştırılarak bu eylem gerçekleştirilirken, seyyar afiş denemelerine başlandı. Otomobiller üzerindeki tahtadan yapılmış levhalara monte edilen afişler sokaklarda dolaştırılarak hoparlörler ile anonslar yapılırdı.

!!!! AFİŞ RESMİ KONACAK

Bir seyyar afiş örneği. (Atilla Bölükbaşı, *Anılarda Trabzon – 2006*)

Sinemanın başlangıcından önce ayrıca makinistler makine dairesi adı verilen gösteri odasında bir takım hazırlıklar yapılırdı. Çünkü sessiz filmlerin oynadığı dönemlerde makinistler pek çok zorluklar ile karşı karşıya idiler. Filmlerin seslendirilmesi çok ciddi zorlukları beraberinde getiriyordu. En

azından makinistler iyi bir duplajı gerçekleştirmek zorunda idiler. Çünkü sekron denen bir olay söz konusu idi. Orijinal renkli filmlerin siyah beyaz bir kopyası hazırlanarak iki ayrı makinede renkli ve renksiz olarak iki film birden oynatılırdı. Filmin gösteriminde

makinist çok dikkatli olmalıydı. Renkli ve renksiz iki nüsha film birden oynatır-ken film kareleri bir birini tutmalıydı. Aksi halde bir ka-renin kayması duru-munda filmin seslendirmesinde so-nuç almak olası değildi. Renkli film sinema perdesine yansıtılırken; siyah beyaz nüshadan ise filmin seslendiril-mesi gerçekleştiri-lirdi.

Kullanılan seliloz filmler nedeniyle sık sık yangın çıkardı.

Yeni sezon açılışı için Saray Sineması el ilanı

Coşkun Akyüz arşivi

TURAN SİNEMASI

Turan Sinemasının 1945’li yıllara ait resmi.

(A. Bölükbaşı, age. den alınmıştır)

İstanbul’da 1910 yıllarında dahi henüz operadan söz edilmezken Trabzon’da eski opera binasında opera temsillerinin

verildiği bilinmektedir. Refik Ahmet Sevengil'in belirttiğine göre 1912 yılında belediyeye ait arsa üzerinde bir Fransız şirketince bir sinema yaptırıldıktan sonra Belediyeye terk edilen ve içerisinde temsil verilebilen bir sinemanın varlığından söz edilir²⁵. Daha sonra II. Dünya savaşında bu sinema Azerbaycanlılardan Kafkas Başbuğu Michael ve Halil Paşa ortaklığı ile çalıştırılmıştır. Sinemanın açıldığı yıllar jeneratör ile çalıştırılan bu sinemada tek film makinesi ile hizmet verilir, filmler bölümler halinde oynatılırdı.

Söz konusu sinema Meydan(Atatürk) Parkının güney istikametinde bulunmaktaydı. Sinema salonu daha önce opera ve tiyatro salonu olarak da kullanılmaktaydı. Bina önden iki, arkadan tek katlıydı ve yarım dairevi şekilde olup, salonda on üç loca bulunmaktaydı. Üst locaların arka kısımları balkondur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu tarihi bina "Trabzon Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiyye" tarafından restore edilerek 1922 yılının Nisan ayında sinema olarak işletmeye açıldı.

Sinema ilk dönemlerinde her akşam erkeklere, Perşembe ve Pazar günleri bayanlara, Cuma günleri ise yarım bilet ile öğrenci ve çocuklara, haftada bir kez de ücretsiz olarak askerlere sessiz film gösterimi sunuyordu. Erkek öğrencilere Perşembe, kız öğrencilere ise Cuma günü öğleden sonra olmak üzere film gösterimi yapılıyordu. Öğrencilerin öğretmenleri ile birlikte sinemaya gelmeleri isteniyordu.

Aslan Pulathaneli'nin verdiği bilgilere göre 1925'de Turan Sinemasında sessiz film gösteriminden önce uvertür olarak Mösyö Robert ve Madam Robert tarafından piyano ve keman eşliğinde müzik dinletisi verilirdi. Bu dinleti perde aralarında da devam ederdi. Daha sonraki yıllarda Terzi Akilef'in kızları, Tilda ve Şerika, daha sonraları sadece Şerika bu sinemada piyano çalardı²⁶.

²⁵ Refik Ahmet Sevengil, Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu, C.II, İstanbul 1934, s.90.

²⁶ Pulathaneli, agm., 1997, 424-425.

Sinema fiyatları ise şöyle idi: Birinci mevki 30, ikinci mevki 20, üst kattaki localar 150 alt localar 200, öğrenciler için talep edilen ücret ise 10 kuruştı.

Sinemada ayrıca konser ve tiyatro gösterilerinin de yapıldığını görmekteyiz. 13 Ocak 1922 günü akşamı şehit asker ve subayların aileleri yararına Tümen komutanı Albay Sami Sabit (*Karaman*) Bey'in önderliğinde bir müsamere düzenlenmiştir. Bundan çok kısa bir zaman sonra Şubat ayı içerisinde Volga'daki ihtiyaçlı insanlar için Trabzon Rus Konsolosluğu'nun girişimi ile Batum'dan getirilen orkestralı bale topluluğu 9 Şubat Perşembe akşamı bir konser verdi. Bu konser 17 Şubat günü akşamı Trabzon'daki kadın ve erkek Müslümanlar için tekrar edilir.

Çok geçmeden Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiyye bu sinemayı restore ettirerek 1922 yılının Nisan ayında hizmete sokar. Edindiğimiz bilgilere göre bu hayır kuruluşu sinemanın gece erkeklere, Pazar ve Perşembe günleri bayanlara, Cuma günleri ise öğrenci ve çocuklara (yarım bilet karşılığında), askerlere(bedava) tahsis edilmişti.

18 Ağustos Cuma günü akşamı Trabzon'un önemli spor kulüplerinden İdmanocağı yararına söz konusu sinemada gösterime konulan filmlerin büyük bir ilgi uyandırdığını görmekteyiz.

Aynı sinemada 30 Ekim günü akşamı Heybeliada kayık yarışlarının yanı sıra "İblis'in Kurbanı" ve "Aşktan Yana Bir Kadın" adlı filmler gösterime kondu. 5 Kasım günü akşamı ise "Sakarya Cihad-ı Ekberi", 30 Kasım 1922 tarihine denk gelen ilk hafta içerisinde "Sakarya Muzafferiyet-i Azimesi Milli Ordunun Muzaffer Başkumandanı ve Erkân-ı Harbiyesi" adlı film gösterime kondu.

1933'lü yıllarda Trabzon Halkevi'nin yayın organı olan dönemin popüler dergisi Akın'da söz konusu sinemanın yeni sahibi tarafından "Majik Sineması"nın her türlü istirahatını temin edecek şekilde ve büyük mikyasta tadilat yapıldığını; sesli ve sözlü makinenin montaj ameliyesinin ikmal edildiği

cihette birkaç gün içinde faaliyete başlayacak olan şehrin yegane kışlık sinemasının resmi kürşadı “Güstav Frölih” ve “Şarlot Susa”nın temsil ettikleri yabancı bir bayrak altında film ile açılacağı belirtildikten sonra on beş gün önce İstanbul’da gösterime giren filmin dekor ve mizansen itibarıyla bütün İstanbul matbuatının bu filminden söz ettiği belirtilir.²⁷

Turan Sineması faaliyetlerine 1925 yılına kadar devam eder. Bu yıldan sonra kapanır. Daha sonra Sümer ve Yıldız Sineması adlarıyla faaliyet gösteren bu sinema salonunun 22 Nisan 1958 yılında yıkımına başlanır ve 30 Nisan 1958 günü tamamen ortadan kaldırılır.

Daha sonraki günlerde Majık Sineması’nın sahibi İzzet Bey’in İstanbul’dan döndüğü ve kendisiyle birlikte bir de kibar bir saz takımını getirmiş olduğu belirtilir.²⁸

Sinemada gösterime sunulan filmlerden bazıları şunlardır:

Yeşil Bursamızda Kurtuluş Bayramı, Sır Kardeşler, Sultanın Elmasları, Üç Silâhşörler, Ölüm Duygusu, Tarihe Bir Nazar, Gümüştü Martı, Kefaret, Serseri Kız, Muazzam Kuvvetler, Elmas Kraliçesi, Üç, Hint Sultanının Elmasları, Asriler, Dişi Köpek, Emden Kravüzörü, Bir Sevgili Dört Delikanlı, Monte Karlo Bombalar Altında, Aşk Hazretleri...vs.

²⁷ Akın Dergisi, 15 Kanuni evvel 932, Trabzon, S. 18, s. 15.

²⁸ Akın Dergisi, 1 Mart 1933, Trabzon, S. 23, s. 24.

YILDIZ SİNEMASI

Eski Yıldız Sineması'nın olduğu bina.
(S. İskender arşivi)

Kunduracılar Caddesi'nde bugünkü Trabzon (Ada) Düğün salonunun olduğu taş binada Hacı Harunzadeler tarafından 1923 yılının ilk günlerinde açıldı. Sinemanın açılış ilanında şöyle denmekteydi:

“Asrî vesait-i fenniye ile mebzulen mücehhez Yıldız sineması yakında muhterem memleket halkına milli, hissî filmlerle küşad edilecektir. İlk gece Memleket Hastanesine yardım emeliyle bir müsamere tertip edeceği gibi askerler ve mektep efendileri için de Cuma günülere nısf ücret mukabilinde

askerî ve milli filimler temâşâ ettirilecektir. Ayrıca da her fırsat zuhurlunda memleketin müessesat-ı sıhiyyesine bahusus büyük şefkat ocağımız Hilâl-i Ahmer menfaatlerine ayrı ayrı müsamereler tertip edecektir”²⁹.

Nihayet 24 Şubat 1923 tarihinde Yıldız Sineması açıldı ve ilk filmini Memleket Hastanesi yararına oynattı. Bu gösterimden 8.817 kuruşluk bir gelir elde edildi. Paranın tamamı Memleket Hastanesine verildi. Sinema içerisinde sigara içenler için özel salonları vardı. Haftada iki kere film değiştiriliyordu. Bu sinemada da tıpkı Turan Sinemasında olduğu gibi akşamları erkeklere, Pazartesi ve Cuma günleri öğleden sonra bayanlara; Salı ve Perşembe günleri ise talebelere hizmet veriliyordu. Sinema salonu 600 kişilik olup, alt ve üst locaları mevcuttu. Sinema ücretleri ise localar 200, birinci mevki 35, ikinci mevki 25 kuruştı.

Trabzon’da salgın “*lekeli humma*” hastalığı nedeniyle kamuya ait bazı toplu alanlar kontrol altına alınmıştır. Bu meyanda 17 Mart cumartesi günü Yıldız Sineması da on günlüğüne kapatıldı ve 27 Mart salı günü tekrar açıldı.

Turan Sineması 1925 yılında Belediye tarafından kiraya çıkarılınca bu sinema Hacı Harunzadeler tarafından kiralanır ve Yıldız Sineması Kunduracılar caddesinden meydan Parkındaki Turan Sinemasının yerine taşınır.

31 Ağustos 1931 yılında Kemal Saka üç ortağı ile birlikte yıllık 4500 liraya Yıldız Sinemasını kiralar ve Sinemanın adı “*Şehir Sineması*” olarak değiştirilir. “*Kısmet*” ve “*Mihracenin Eşi*” filmleri gösterime sunulur. 1932 yılında Türkiye’de sesli film oynatılmaya başlanınca Yıldız Sineması sesli film makinesi getirerek Trabzon’da sesli film gösterimini başlattı.

Sonra söz konusu sinema 1932 yılında bu kez Alemdarzade Fazıl tarafından yıllık 3100 liraya kiralanır. Sinemanın adı yeniden değiştirilerek “*Majik Sineması*” yapılır.

²⁹ Mesut Çapa-Rahmi Ayçiçek, Yirminci Yüzyıl Başlarında Trabzon’da Yaşam, Trabzon 2005, s.239-240.

Salı ve Perşembe günleri kadınlar matinesi olarak hizmet verilir. Öğrencilere ise sadece hafta sonu gösterim yapılırdı. Sinema bir yıl sonra yani 16 Eylül 1933 tarihinde Harunzadeler tarafından 1025 liraya yeniden kiralanır ve adı yeniden “Yıldız Sineması” olur. Bu ad altında sinemanın faaliyeti 19 Ocak 1940 tarihine kadar devam eder. Bu tarihte Haydar Üçüncüoğlu ve Hasip Kalaycıoğlu tarafından kiralanarak “Sümer Sineması” adıyla hizmete sokulur. Söz konusu sinemanın yazlık bahçesinde yapılan tiyatro gösterilerinin ardından Temmuz ayının ortalarından sonra film gösterilerine devam edilmiştir.³⁰

Ömer Akbulut’un Halk gazetesindeki “Devlet Tiyatrosunun Gelişi Münasebetiyle” adlı yazısında söz konusu sinemada tiyatro temsillerinin verildiğini belirtir: “Çok kıymetli ve şerefli bir mevkiye sahip olan Darülbedai Trabzon’a gelerek Yıldız Sineması’nda verdiği heyecanlı ve muafakiyetli temsili hiç unutamam”.³¹ Söz konusu gazetenin daha sonraki sayılarında Yine Ömer Akbulut’a ait “Devlet Tiyatrosu” başlığı altında şu ifadeleri görüyoruz: “Darülbedayı üç akşam temsil verdiler (Yıldız Sineması’nda e.u). Birinci akşam komedi sahnesine kıymetli eserler veren Cevat Fehmi Başkut’un en son eseri olan “Paydos”u temsil ettiler. İkinci akşam bir vodvildi. Üçüncü akşam “Cimri” oyunu sahnelendi”³². Ömer Akbulut’un tiyatro temsillerinin yapıldığını belirttiği Yıldız Sineması meydanaındaki Turan sinemasının Yıldız Sineması adıyla işletildiği son dönemlere aittir.

Akından resim koy.

Sinemada gösterime girmiş filmlerden bazıları şunlardır:

³⁰ Akın Dergisi, 1 Temmuz 1932, S.7, s. 22.

³¹ Halk gaz, 13 Kasım 1942.

³² Halk gaz, 6 Temmuz 1943.

Paris Esrarı, Mihrace, Mürebbiye, Kraliçenin Tacı, Kırım Adası, Boğaziçi Esrarı, Gümüş Martı, Büyük Majik Otelinin Şeytani, Madam Eliza, Cehaletin Neticesi, Ölüm Teyyaresi, Kaldırım Çiçeği, Masis, Gece Kralı, Bir Gölün Esrarı, Lidya, Hind Mezarı, Robenson (14/15 Ekim 1923), Paris Esrarı, Binnaz, Monte Karlo'nun Serserisi, Hükümdarın Nüfuzu, Ateşten Gömlek (18 Ekim 1923), Zafer Yollarında (Mayıs 1923), Slavya-Galatasaray futbol maçı ile ilgili bir film (Ekim 1923), Romanya-Türkiye futbol maçı (Kasım 1923), 1923 yılının Eylül ayı Dârübedayi'nin tiyatro gösterimi, Lukres Borjiya (Eylül 1923), Antikacı (27 Eylül 1923), Kazım Karabekir Paşa-Kırmızı Ölüm(30 Eylül 1923), Canavar Pencesinde, Harp (1924-1925), Deli Şarkıcı, Serseri Cambaz, Haydut Şarkısı, Hacı Murat, Montö Karlo Bombalar Altında, İtham Ediyorum, Yılmaz, Belalar Mübareki, Evelallah, Taç Deviren General, Lostracılar Şahı, Büyük Varyette, Son Ninni, Canım Paris, Bedavacılar Şahı, Bar Kızı, Varşova Kalesi, Sarı Maske, Kongre Eğleniyor, Küçük Daktilo (1933), Kavm-i Lût (Sodom Gamore), Yıldırımlar Merkezinde Kanlı Bir Aşk, Firar, İki Aşık, Yamyamlar Adasında, Beyaz Bir Kadın, Bende İnsanım, Minarenin Sesi, Her Şey Para İçin, Anadolu Harp Raporu, Sokak Kahramanı, Mukaddes Kin, Ormanlar Perisi, Karşı Karşıya, 16. Lui, Solmuş Günler (1934), Kara Çete(1934), Adalar Çiçeği (1935), Rasputin Çariçe(1935), Tarzan(1935), Ankara Türkiye'nin Kalbidir(1934), Solmuş Günler, Kara Çete, Adalar, Tarzan, Don Kazakları, Beyaz Esire, General Yen, Zambak, Cehennem Adası, Kahraman Şerif, Yeşil Yunus Sokağı, Cennette Bir Gece, Işıklar Sönerken, Saratorya Güzeli, Adalar Şarkısı, Üç Şilahşörler, İki Ruhlu Kadın, Rio Geceleri, Çalınan Taç, Asi Generalin Son Emri, Fakir Çocuklar, Vatan Kurtaran Aslan, Macera, Korsikalı Kardeşler.

SÜMER SİNEMASI - 1

Yazlık Sümer Sinemasının son şekli.
(M.R. Sümerkan arşivi)

Yazlık Sümer Sineması, Uzun Sokak'ta, beton helvacının arka bitişiğinde yazlık sinema olarak 1937-1987 yılları arasında hizmet vermiştir. Uzun bir süre “Panaroma Bahçesi”;

“Sayanora” adlarıyla faaliyetlerini devam ettirmiştir. İlk olarak sinemaskop filmin bu sinemada gösterildiği söylenir. Bazı filmlerin gösterimi anında seyircilere mavi jilatin gözlükler dağıtılırdı. Sinemanın olduğu alan engebeli ve anfi tiyatro şeklinde idi.

Yazlık sinema olmasına rağmen bazen çadır kurulmak suretiyle kışlık bir sinema görünümüne sokularak burada konserlerin verildiği belirtilir ki, Kemal Sahir bu şekilde 1931 yılının Ekim ve Kasım aylarında burada operetler vermiştir. Bu durum 2-3 yıl devam ettirilmiştir. 1936-1939 yıllarındaki üç yıllık bir sürede Kemal Sahir tarafından bu sinema alanında çadır kurularak etkinlikler sürdürülmüştür. Sümer Bahçesinde 4 Temmuz 1947 tarihinde Muammer Karaca’nın da “Yaman Şey” ve “Platin Palas” adlı iki temsil verdiği bilinmektedir. Ayrıca sinemada Hüseyin Doğu ve Ecz. kalfası İsmail Yazıcıoğlu saz çalıp türkü söylerlerdi. Ayrıca Hacı Kahvecioğlu da kemençe ve darbuka çalardı.

Kışlıktaki filmler çantalar ile yazlığa, yazlıktakiler kışlığa koşarak ulaştırılırdı.

Bir ara sinemanın adı “Kader Sineması” şeklinde değiştirilerek hizmete devam edildi. Ancak bu sinemada diğer sinemalar gibi ekonomik sıkıntılar nedeniyle sıkça el

değiştirmiştir. Sinemanın 16.05.1979 tarihinde Kadir Kılıç ve Mevlüt Oğul tarafından yeniden restore edilerek işletildiğini, uzun yıllar Haydar Üçüncü tarafından bu sinemanın hizmette tutulduğunu görüyoruz.

Sinemada gösterime sunulmuş filmlerden tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Kader Bağlayınca, İnsan Avı, Sürgün, Çağrı, Oliva Metres, Emanuella, Gençler Çoşuyor. Beyaz Esire, Sabahsız Aşk Gecesi, Ölüm Vadisi, General Yen, Bir Türk'e Gönül Verdim, Atlas Exspresi, Memiş, Mandrak Zeynebin Aşkı, Hacı Murad, Fakir Çocuklar, Kılıçların Gölgesinde, Lorel Hardi, Şeytanın Eli, İstiklal Madalyası, Leyla Murat'ın Meçhul Mazisi, Vurun Kahpeye ... vs.

GÜZEL HİSAR SİNEMASI:

Şu andaki Kaleparktaki Ordu evinin olduğu yerde Haziran 1931-1936 yılları arasında faaliyette bulunmuş olduğu bilinmektedir.³³ Bu sinemada aynı zamanda tiyatro gösterimleri yapılmış ve konserler verilmiştir.

Dönemin popüler dergilerinden Akın'da “Yaz mevsimi için Güzelhisar'da temin ettikleri mahalli tanzim ile meşgul olan sinema müstecirlerinin gerek bu mevsimde ve gerek kış sezonu için çok esaslı tedbirler alındığını ve yazlık sinemalarda birkaç temsil vermek üzere “Cemal Sahir “operetini angaje ettikleri gibi mükemmel bir sesli makine ile kış sezonunu açacakları memnuniyetle haber alınmıştır. Tebrik ederiz.”³⁴ şeklindeki kültür haberi dikkat çeker.

Resim var, akında !....

³³ Türkseşi gaz., 10 Haziran 2001.

³⁴ Akın Dergisi, 1 haziran 1932, S. 5, s. 23.

Rasputin'in Maşukaları, La dam O Kamelya, Baden Baden Rezaleti, Bir Ailenin Harabiyeti, Beyaz Esire, Deli Şarkıcı filmlerinin yanı sıra Odeon Baş Muganiyesi Güldane Hanım, Hafız Yaşar, Kemani Ahmet(20 Ağustos 1931), Kemani Elmas Mehmet Saz Heyeti (1 Eylül 1931), Hafız Ahmet (12 Ağustos 1935), Sabriye Tokses, Süheyla Bediye, Hafız Burhan(1936) ve Zeki ve Hamiyet Duygulu'nun konserleri verilir.

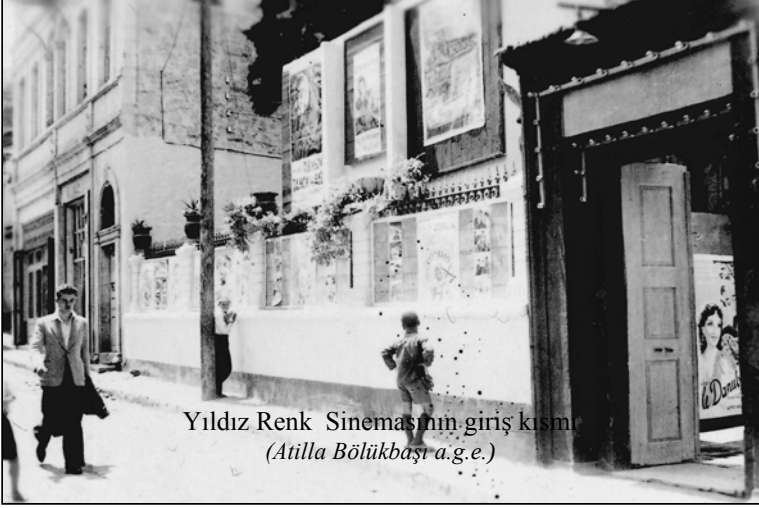
YILDIZ RENK SİNEMASI

Yıldız Renk Sineması.
(Atilla Bölükbaşı a.g.e.)

1932 yılının Mayıs ayında Hacı Harunzadeler tarafından Uzun Sokak'ın Maraş Caddesi'ne çıkan Onbaşı İşhanı'nın arka tarafında, **kadınlar hamamının karşısında** yazlık bir sinema olarak bu sinemanın 1970'li yıllara kadar “Yıldız Sineması” adıyla Trabzonlu sinemaseverlere hizmet verdiğini görüyoruz. Sinema 1966 yılında kiralama yolu ile Muzaffer Lülecioğlu'na devredilir. 1000 kişilik sinemanın sahnesi yola karşıydı. Muzaffer Lülecioğlu sinema alanı içerisindeki eski bir evi makine dairesi olarak kullanmıştır. Yıldız Sineması ilk sesli filmi, “Monte Karlo Bombalar Altında” adlı filmi ile gösterime sunmuştur. Ayrıca sinemada İstanbul Operetinin 10 ayrı temsil vermiş olduğu bilinmektedir. “Söz konusu bu sinema kadınlı erkekli karma şekilde idi. İlkokullar için burada özel film matinelere düzenlendiği gibi müzik konserleri de verilirdi. Muzaffer Lülecioğlu o yıllarda ağır sinema girdilerine belediyenin yerli filmlerden aldığı %25'lik, yabancı filmlerden

ise % 35,5'luk rusum vergisi nedeniyle sinemayı kapatmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir”^{*}.

Yıldız Renk Sinemasının giriş kısmı
(Atilla Bölükbaşı a.g.e.)

Bu yazlık sinema son dönemlerde Muzaffer Lülecioğlu tarafından işletiliyordu. Sinema 1970'li yıllara kadar faaliyetini sürdürmüştür.

Sinemanın 1968'li yıllarda büfesini Onur Pastanesinin sahibi olan Oflu Mustafa işletiyordu.

Sinemada oynatılmış filmlerden bazıları: *Cici Berber* (1933), *Karım Beni Aldatırsa* (1933), *Söz Bir Allah Bir* (1933), *Leblebici Horhor* (1933), *Her Şey Senin İçin* (1936), *Mumyalar Müzesi*, *Cesaret Kralı*, *Sevmek Yasak Mı?*, *Ayşecik Çıtı Pıtı Kız...*

^{*} Bu bilgiler sinemanın işletmecisi Muzaffer Lülecioğlu ile kendi iş yerinde 28.02.2005 tarihinde yaptığımız özel sohbetten kayıt edilmiştir.

ASRİ TÜRK SİNEMASI

İzzet Baysal tarafından Uzun Sokak'taki Kristal Kiraathanesi'nin arkasında 1933³⁵ yılının Mayıs ayında yazlık bir sinema olarak açılmış olup, sonradan “Kristal Yazlık Bahçesi” adını almıştır. Bir yıl sonra sinemayı Abdullah Aydın devralarak adını “Yazlık Akın Sineması” olarak değiştirmiştir. Üç yıl sonra bir ara Halkevi Sineması olarak hizmet vermiştir. Sinemanın 1935 yılında kapandığı söylenmektedir.

Sinemada şu filmler gösterilmiştir: *Atlantik, Bir Milleti Yöneten Adam, En Güzel İntikam, Demir Kafes, Milyoner Hırsız*(1933); *Sürtük*(1934), *La dam O Kamelya, Leylaklar Açarken, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Kırık Rüya, Seven Kadın, Zafer Yolu, Zoro Kamçılı Adam, Macaristan Geceleri, Lorel Hardi, Çıplak Melek, İkizler, Kıskançlık* (1939) *Zambonun Oğlu...*

³⁵ Türkseşi gaz., 10 Haziran 2001.

ŞARK SİNEMASI

“Harunzadelerin sahibi olduğu sinemada uzun yıllar makinistlik yapmış olan Kambur Osman gel zaman git zaman her nedense Harunlardan ayrılarak bir sinema açmak istedi. İlk defa Balıkpazarında Çağlayan ismiyle bir sinema açar gibi oldu ama, orası çok iyi iş yapmadı. Şimdiki Zorlu Otel’in karşısında TRT binasının (*Elektrik Şirketi Binasının*) olduğu yerde, Şark Sineması açtı.³⁶ 1933 yılında hizmete sunulmuş olan sinemanın aylık kirası 2000 kuruştı. Sinemada ilk dönemler filmler sessiz olarak oynatılırdı. Şarlo Mehmet mızıka, Kambur Osman (Sözen) ise megafon ile sesiz oynatılan filmlere efektörlük yaparmışlar. Kambur Osman o dönem sesli film olmadığı için tüm filmlerin efektörlüğünü yaparmış.

Bu sinemanın 1943 yılında el değiştirdiğini görüyoruz. Söz konusu tarihte Abdullah Aydın sinemayı belediyeden kiralayarak “Akın Sineması” adı ile işletmeye başlar. Sinemada Ferruh Ober adlı bir tiyatrocu uzun yıllar temsil verir. Ancak uzun süre bu işi sürdüremeyen sinema kısa sürede kapatılmak zorunda kalır ve yerine İpek Sineması adıyla yeni bir sinema açılır.

Sinemada gösterime sunulan filmlerden bazıları şunlardır:

Tren Soyguncuları, Sahra Kızı Barbara, Kanlı Pençe, Fantoma, Apaşın Gönü, Bir An İçin, İlahi Rakkase, Esrarengiz Milyoner, Cambazhane Kraliçesi, Demir Maske, Kasa Hırsızları, Donjuan...vs.

³⁶ M. Akif Bal, Trabzon’a Işık Tutanlar, İstanbul 2011, s. 232.

HALKEVİ SİNEMASI

Halkevinin eski binası.
(V.Usta arşivi) arşivi)

Halkevi Sinemasının diğer adı “Lâle Sineması” olarak geçmektedir. Halkevinin kültür faaliyetlerinden olan sinema ilk önceleri “Yıldız” ve “Sümer Sinemaları”nda hayata geçiliyordu. Ancak 27 Ağustos 1938 tarihinde portatif bir sinema makinesi temin edilerek Merkez Ziraat Bankasının yerinde spor salonu olarak kullanılan binada sinema gösterimi yapılır. 2 Şubat 1939 yılında Refik Koraltan öncülüğünde “Halkevi Temsil ve Sinema Salonu” resmi bir şekilde açılır. Tahminen 800 kişilik kapasiteli bu salon iki katlı olup, üst katı çekme balkon

şeklinde idi. Bu konuda Yeniyoğ gazetesinde şu bilgileri görüyoruz:

“HALKEVİ SİNEMASI

Bir aydan beri Halkevi tarafından işletilmekte olan sinema yeni şekil ve genç elemanlar tarafından bu günden

itibaren çalışmaya başlamıştır. Osman Sözen'in teknik, Hami Salihligil'in idari, Naci Başman ve Muzaffer Korlu'nun nezareti altında her türlü emniyet verici muntazam bir idare ile çalışmaya koyulan sinemada Trabzon halkının ailelerin ve kültür ordusunun bedii zevkini tatmin edecek en seçme filmlerle

Sahife 2 (HALK)

C. H. P. Yararına
Yalnız bir akşam için senenin en büyük Müsameresi ve
Ferdi Tayfur Kahkahalar Gecesi
17 Temmuz 1953 Cuma günü akşamı LÂLE Sinemasında
FERDİ TAYFUR

Lorel - Hardi	Saim Özsoy idaresinde	Lâtfâ Güneri
Arşak Palabıyıkıyan	zengin saz heyeti	Ferdi Tayfur
Yani Babanoğlu		Büyük Sürpriz
Balıkcı Osman	Maîharet Birtan	Film yıldızlarının süslediği
Kahkahalar Gecesi	Nermin Tezelli	Bu geceyi kaçırmayınız
Tokdim Eden :		
Ferdi Tayfur		

Yerler Numaralıdır. Bu muazzam gecenin biletleri şimdiden satılmaktadır.

zengin dekor temin edilmiştir. Salonun ferahlığı, teşkilatı teshin vetenvir bakımından da mükemmeliyeti haiz olan sinemada artık aileler sinema meraklıları zevkle ferahlıkla bedii ihtiyaçlarını tatmin edebileceklerdir.³⁷

Halk gazetesinde Lâle Sineması'na ait bir konser ilanı

Lâle Sinemasının Kız Sanat Okulu'nun bahçesine naklinden sonra onun arkada kalan salonu belediyece kiralama yoluna gidilir. Ancak çok sert tepkiler ile karşılaşılır. Konu ile ilgili olarak Halk gazetesinde "Eski Lâle Sineması Sümer Sineması Müşterilerine mi Veriliyor?" başlığı altında şu ifadelere yer veriyor:

"Evvelce Halkevi olarak inşa edilen ve sinema olarak gecen seneye kadar (1955) kullanılan ve bilâhere CHP'nin

³⁷ Yeniyo! gaz., 1 Şubat 1947, No: 2353, s.2.

mallarının hazineye intikali için çıkarılan kanunla hazineye devredilen ve daha sonra Belediye tarafından, takdiri bedelle alınarak müsteciri tahliye edilen eski Halkevi (Lâle Sineması)nın belediye tarafından, Sümer, İpek sinemalarını işletmekte olan şirkete icar edileceği şayanları şehirde dolaşmaktadır.

Diğer taraftan resmi olmayan kaynaklardan öğrendiğimize göre, Belediye kendi malı olan ve sinema olarak kullanılan ve bugünlerde yıktırılacak olan İpek Sinemasının yerine eski Lâle Sineması'nı vermek suretiyle eski mukaveleyi devam ettireceği iddia edilmektedir³⁸”.

Bu anlaşılamazlığın ardında devrin bürokrat kesimlerince yürütülen rant kavgalarının da olduğunu görüyoruz. Halk gazetesinde konu ile ilgili olarak “Lale Sinemasının Durumu” başlıklı yazısında şöyle denmektedir:

“....

C.H.P'nin restore ederek 10 yıllığına mukavele yapılarak bilahare hükümete devrettiği Halkevi binası evvelce yapılan mukavele feshedilmiş ve bir çok müşkülattan sonra bir kararname ile tekrar icraya verilmesi kararlaştırılmış ve Maliye Bakanlığı adına defterdarlık aynı şahsa 5 yıllığına bir mukavele yaptı.

Sinemanın henüz faaliyete geçtiği bir haftadan beri sinema hakkında çeşitli dedikodular tekrar başlamış ve Maliye Bakanlığı henüz imzası kurumadığı mukavelesini 12.15 de bir demokratın keyfi arzusuna uyarak bozmaya kalkışmış hatta tahliyesi için emir de vermiştir. Birilerinin ekmek yiyebilmesi için mutlaka demokrat partili mi olmak gerekiyor?”³⁹.

Birkaç günden beri Halkevi sinema salonunda çalışmakta olan revü topluluğu yeniden takviye ettiği kadrosuyla yeni eserlerin temsiline başlamıştır. Haber

³⁸ Halk gaz., 3 Aralık 1956, No:4672, s.1.

³⁹ Halk gaz., 2 Mayıs 1952, No: 3282, s.1-3.

aldığımızı göre her akşam yeni oyunlarla birlikte halkevi sineması tarafından film de gösterilecektir”⁴⁰.

Sinemanın işletilmesinde pek çok sorunla karşılaşılır ve kapatılmak zorunda kalınır. 26 Haziran 1940 tarihinde resmen kapatılan bu sinema 29 Ocak 1947 tarihinde Kambur Osman(Sözen) tarafından kiralanır ve kışlık bir sinema olarak “Lâle Sineması” adıyla hizmete sokulmuştur. Lâle Sineması İstanbul’da bulunan Lâle ve Ar sinemalarıyla anlaşarak güzel filmler getirmeye başlamış ve Sümer Sinemasına rakip olmuştur. Daha önceden İpek Sineması Sümer Sinemasına rakipti. O zamanlar (1947’de) film makinesi bozuk olduğundan çok ses çıkarıyordu. Ona göre de kaliteli filmler göstermesine rağmen salonunu dolduramamıştır.

Trabzon halkı Amerika filmlerinden çok Arap filmlerine rağbet göstermektedir. Bilhassa Yusuf Vehbi, Hüseyin Sıtkı, Leylâ Murad, Fatma Rüştü, Emine Rızık ve Beder Lâma gibi artistlerin filmleri burada pek tutuluyordu. Sinemalarımız arasında büyük bir rekabetin olduğu görülmektedir⁴¹.

Lâle Sinemasının film makinesinin eskimiş olması nedeniyle seyirciyi rahatsız etmektedir. Bu ise şikayet konusu olup, müşterilerin azalmasına neden olmaktadır. Bunun üzerine “*Lâle Sineması şikayetleri dikkate alarak film makinesini yeniliyor ve sinemaya yeniden bir çekidüzen veriliyor*”⁴².

Lâle Sinemasının açılışı Trabzon sinema işletmeciliğine hareket ve kalite kazandırdığını yine dönemin yerel gazetelerindeki haberlerden anlıyoruz: “*Gecen yıl bir iki müteşebbüs genç Halkevinden faydalanarak Lâle Sinemasını açtılar. Bu yeni durum Trabzon sinemacılığında bir rekabet vücuda getirdiğinden memlekete güzel filimler gelmeye başlamış, tabii halkımız da bundan faydalanmış. Yaz başında bir anlaşılamamazlık nedeniyle Lâle Sineması bahçeye*

⁴⁰ Yenyol gaz, 18 Ocak 1947, No: 2349, s.1.

⁴¹ Halk gaz., 19 Şubat 1947, No: 1515, s.2.

⁴² Halk gaz., 4 Mart 1947, No:1526, s.2-4.

çıkamamış ve neticede zengin filimler getirememiştir. Ancak sonradan bir anlaşma sağlanarak James Cagney'in (Gökler Şahini), Bayram, Esrarengiz Ok, Batakhane Kraliçesi, Nazlı Bebek, Modern Kazanova, Hacı Murat, Gazi Selahattin, Zambonun Oğlu⁴³. Denizaltı Ejderi (5 Şubat 1947) filmi oynadı.

Sinemaya müşteri çekebilmek için diğer sinemalardan farklı olarak mikrofon sayesinde sinema dışına müzik yayını yapılırdı. Cevdet Alp bu durumu şöyle dile getirir: “*Lâle Sinemasının önündeyiz. Kapının üzerindeki hoparlörün “Hop dininininay Hop dininininay” türküsü orayı ve etrafı çınlatıyor. Evler ve daireler olmasa bu çevrede şakrak bir hava yaratıyor. Müşteri çekmek için iyi bulunmuş bir usul.*”⁴⁴ Bu ifadenin devamında seyircinin kural tanımazlığı, temizliğe ve düzene uyumsuzluğu ile ilgili geniş tafsilat var”.

Lâle Sineması ayakta kalabilmek için salonunu tiyatro ve değişik müzik toplulukları ile paylaşmak zorunda kalır.

“*Lâle Sineması müstecirleri tarafından getirilen Karadeniz tiyatrosu temsillerine başlamıştır*”⁴⁵.

“*Lâle Sineması sahibince Nubar Tekyay yönetiminde bir koroya konser verdirilir. Konsere Mustafa çağlar solist olarak katılır*”⁴⁶.

“*Şehrimizin çok yakından tanıdığı sanatkar Kemal Sahir ve arkadaşları heyeti zengin bir kadro ile şehrimize gelmiş ve Lâle Sineması'nda temsillere başlamıştır*”⁴⁷. Kız Sanat Enstitüsü öğrencileri tarafından 6 Nisan 1947 tarihinde Lâle Sinemasında yıllık faaliyetler çerçevesinde bir temsil verildi.

Trabzon terziler cemiyetince 14 Nisan 1947 tarihinde Lâle Sinemasında bir temsil verildi.

⁴³ Halk gaz., 7 Ağustos 1947, s.2.

⁴⁴ Yeni yol gaz., 28 Ocak 1948.

⁴⁵ Halk gaz., 30 Aralık 1947, No: 1791, s.2.

⁴⁶ Halk gaz., 29 Kasım 1947, No: 1761, s.2-4.

⁴⁷ Halk gaz., 26 Ocak 1954, No: 3805, s.2.

“Lâle sinemasında Mustafa çağlar’ın verdiği konseri 1000’e yakın insan izledi”⁴⁸”.

İnan dergisinin tanıtımı için Lâle Sinemasında 16 Mayıs 1947 tarihinde bir temsil verildi.

Ayrıca Trabzon’a gelerek Halkevi Sinema Salonunda İngiliz kültür heyeti üyelerinden Mister Hanter tarafından Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri akşamları projeksiyon ile bir konferans verilmiş ve muhtelif filmler gösterildikten sonra 3 Haziran 1948 perşembe günü gündüz matinesinde bu filmlerden bazıları Lâle sinemasında gösterilir.

“Lâle yazlık sinemasında Türkiye sağır ve dilsiz Türk sanatkarları yararına Zevki İshak tarafından illüzyon, ispritzma, manyetizma, fakirizma gösterisi yapacak. Bilet fiyatları şöyledir: Hususi 100, birinci 75, loca 400 kuruştur”⁴⁹”.

Lâle Sineması diğer sinemalar gibi maddi zorluklar nedeniyle ilk açılıştaki kalitesini giderek kaybetmiştir. Bu arada ekonomik zorluklar nedeniyle sinema binasının(alanının) sahibi olan Belediye ile Lâle Sineması işletmecileri arasında anlaşmazlıklar baş gösterir. Bu durum sinemaseverler arasında farklı söylentilere neden olur.

Konu bir çözüme kavuşturulamayınca nihayet sinemanın Kız Sanat Enstitüsü binasının arkasına nakledildiğini dönemin gazetelerinden Halk gazetesinden öğrenmekteyiz: *“Lâle Sineması Kız Sanat Enstitüsü binasının arkasındaki arsada bir yazlık sinema bahçesi yaparak nakletmiş ve dün akşamdan (10 Haziran 1948 akşamı e.u) itibaren en yeni filmleri göstermeye başlamıştır”⁵⁰”.*

Ancak sinemada arzu edilen sonuç elde edilemez. Şikayetler sürekli artar ve çok geçmeden fiili tepkiye dönüşür. Konu ile ilgili olarak Halk gazetesinde şu haber yer alır: *“Lâle Sineması’nda taşkınlık yapan bir seyirci polis zoruyla dışarı*

⁴⁸ Halk gaz., 29 Kasım 1947, No: 1761, s.2.

⁴⁹ Yeniyo gaz., 17 Haziran 1948, No: 3566, s.2.

⁵⁰ Halk gaz., 11 Haziran 1948, No: 1953, s.2.

çıkarıldı. Bu sırada sinema önünde büyük taşkınlık yaşandı⁵¹”. Ardından da belediye sinemaya el koyar ve bir süre sonra da sinemayı kapatır. “Öğrendiğimize göre, müfettiş bir yıldan beri dedikodu mevzusu olan Belediyenin aldığı eski Lâle Sineması’nı mühürlemiştir. Halâ bu sinemanın içinde ortakların ekseriyetini teşkil eden birkaç belediye üyesinin bulunduğu Sinemacılık Şirketi’ne ait koltuklar bulunmaktadır”⁵².

Sinemada gösterime girmiş filmler arasında:

Toros Çocuğu, İçerideki Düşman (7.2.1947); Çözülen Esrar, Ölüm Oyunu (15.3.1947); Demirhane Müdürü, Kırk Haramiler Limanı (30 Mayıs 1947); Ebedi Aşk, Caniler Yolu (6 Haziran 1947); Bir Yıldız Doğuyor, La dam O Kamelya, Leylaklar Açarken, Zoro Kamçılı Adam, Rin Tin Tin, Deniz Ateşler İçinde, Maça Kızı, Rasputin, Ropenson Issız Adada, Bir Asi Generalin Son Emri, Aşkın Gözyaşları, Şeyh Ahmet, Paris Işıkları, Keşif Alayı, Üç Modern Kız, Sözde Kızlar, Üç Silahşörler, Çalıkuşu, Gungadin....sayılabilir.

⁵¹ Halk gaz. 2 Aralık 1952, N0: 3456, s.1.

⁵² Halk gaz. 24 Haziran 1957, No:4844, s.1.

SÜMER SINEMASI-2

Restore edilerek Kültür Merkezine dönüştürülmüş
Kışlık Sümer Sineması binası.(S. İskender arşivi)

19 Ocak 1940 tarihinde Haydar Üçüncü ve Hasip Kalaycı tarafından eski “Turan Sineması”nın belediyeden kiralanması suretiyle “Sümer Sineması” kurulur. Ancak sinemanın işletiminde ciddi sorunlar yaşandığını görüyoruz. Dönemin saygın gazetelerinden Halk Gazetesi’nde “Talebeye Sinema” başlığı ile şöyle denmektedir:

“3 Ocak 1951 Çarşamba günü Sümer Sinemasında saat 13.30 da talebelere iki film birden oynatılacağı haberi üzerine sinemaya geldik. Sinema sinemacılıktan çıkarak bir orta Oyunu mahaline dönüşmüş. İçeri girebilmek için küçüklerden 10,

büyüklerden 25 ve biraz hacıağalardan 30 krş..vs. alıp içeri saliveriyorlar. Bilet falan kesme yok. Dolayısıyla belediye bundan para alamıyor. Demek ki belediyenin paraya ihtiyacı yok. Parayı veren düdüğü çalıyor.

Sinemanın içi de bir başka alem. Zira çoluk çocuk herkes sinemanın içinde. Sinemanın ilan tahtasında, talebeye oynatılacağı yazılan 13.30 seansında her çeşit zümreyi görebilmek mümkün. Bu arada seyir salonunda sigara içenlerinde haddi hesabı sayısız⁵³.

Sümer Sinemasına ait bir gazete ilan.

Bu arada Sümer Sinemasının tiyatro faaliyetlerine ev sahipliği yaptığını, okullara destek amacıyla özel gösterimler düzenlendiğini görüyoruz. Devlet Tiyatrosu 22 kişilik kadrosu ile Sümer Sinemasında “Koca Bebek” adlı oyunu oynadı⁵⁴.

Cudibey İlkokulu Aile Birliği hasılatı yoksul ve fakir çocuklara verilmek üzere bir sinema günü tertip etmiş, Sümer Sineması da bu isteğe olumlu cevap verdi⁵⁵.

1953 yılında söz konusu sinemada ilk renkli Türkçe dublaj “Skaramuş” adlı film oynatılır. Sinemanın zaman zaman

⁵³ Halk gaz., 5 Ocak 1951, No: 2843, s.3.

⁵⁴ Halk gaz., 8 Haziran 1951.

⁵⁵ Halk gaz., 5 Mart 1947, No: 1527, s.2.

değişik toplantılara ev sahipliği yaptığını görüyoruz. Bu tür toplantılara Trabzon Şoförler ve Otomobilciler Derneği Sümer

Sineması'nda olağan genel Kurulunu yapması⁵⁶ gösterilebilir.

Sinemanın bir kez daha el değiştirdiğini görmekteyiz. Haydar Üçüncüoğlu sinemayı kiralayarak, restore ettirir, loca kısımlarını kaldırılır ve 11 Şubat 1974 tarihinde yeniden faaliyete başlar. Ancak üç yıl sonra Haydar Üçüncüoğlu'nun ölümü üzerine bu meslek oğlu Reha tarafından devam ettirilir.

Sinema bugünkü Hamamizade İhsan Bey Kültür Salonu'nun olduğu binada faaliyetlerini sürdürür ve 1986 yılında kapatılır. Bu tarihten sonra Trabzon Belediyesince restore edilerek Belediye Kültür Merkezi (Hamamizade İhsan Bey Kültür Merkezi) yapılır.

Sinemada gösterime sunulmuş filmlerden bazıları şunlardır:

Kahveci Güzeli, Zambak, Beyaz Esire, Cehennem Adası, General Yen, Saratoga Güzeli, Kahraman Şerif, Cennette Bir Gece, Yeşil Yunus Sokağı, Asi Genaralin Son Emri, Işıklar Sönerken, Mayerling Faciası, Macera, Korsikalı Kardeşler, Adalar Şarkısı, Miami'de Mehtap, Kahraman Çavuş, Üç Silahşörler, Vatan Kurtaran Aslan, Fakir Çocuklar, İki Ruhlu kadın, Rio Geceleri, Çalınan Taç, Kıskaç Kadın, Perili Köşk, Donan Vücut...vs.

⁵⁶ İleri gaz., 20 Aralık 1977, No: 3247, s.1.

İPEK SINEMASI

İpek Sinemasının yerine yapılmış olan eski TRT binası.
(S. İskender arşivi)

Aslan Pulathaneli bu sinemanın Şark (Akın) Sineması'nın yerinde Harunlar-Haydar Üçüncüoğlu-Dişçi Asım Peker'den oluşan üç ortak tarafından belediyeden kiralanmak suretiyle 1944 yılının 21 Nisanında hizmete açıldığını belirtir⁵⁷. Haydar Üçüncü'nün oğlu Reha Üçüncüoğlu sinemanın yeri at ahır olarak kullanılmakta iken sinema için üç ortak olarak burasının belediyeden kiralandıktan sonra restore edilerek sinemaya dönüştürüldüğünü ve 700 kişilik kışlık, balkonlu bir

⁵⁷ Pulathaneli, "Geçmişten Günümüze Trabzon'daki Sinemalar", Bir Tutkudur Trabzon, İst. 1997, s.428.

sinema olarak hizmete sokulduğunu belirtir.⁵⁸ Dönemin saygın yerel gazetelerinden Halk gazetesinde sinemanın 21 Nisanda değil, 1944 yılının 21 Mart akşamı hizmete girdiği belirtilmektedir. Söz konusu gazetede “Yeni Sinema” başlığı ile verilen bir yazıda şöyle yazmaktadır:

“Maraş caddesindeki elektrik şirketi altında yapılan sinema bu akşam ilk olarak (Demir Maske) filmi ile çalışmalarına başlayacaktır. Yeni sinemanın adı (İPEK)tir. Bu sinema Dişçi Asım Peker ile Harunlar Müessesesi tarafından işletilecektir”⁵⁹.

Pulathaneli burada bir aylık bir yanılgıya düşmüştür. Sinemada 13 loca ve 600 koltuk mevcutmuş. Yardımseverler Derneği yararına İpek Sinemasında 2 film birden gösterilir⁶⁰. Sinemanın 1947 yılında yeniden düzenlenip, bir çekidüzene sokulduğunu Halk Gazetesinde yer almakta olan aşağıdaki şu ilanda görmekteyiz:

“Müjde, Müjde, Müjde!...

Büyük fedakârlıklar sarf edilerek İpek Sineması modern bir şekle getirilmiş ve dün akşamdan (29 Ekim 1947 e.u) itibaren sayın seyircilere açılmıştır.

1- Sinemada yeniden 21 adet hiçbir mani teşkil edilmeyen asri localar yaptırıldı.

2- Bir loca dört kişiden fazla alamaz.

3- Loca alamayacak tek bayan ve baylara hususi mevkiler teşkil edildi.

4- Localara çıkış kapısı yaptırıldı.

5- Koltuklar hiç kimsenin hiç kimseyi rahatsız etmeyeceği şekilde meyillettirildi.

⁵⁸ Reha Üçüncüoğlu ile 1 Nisan 2006 tarihinde yaptığımız görüşmeden kayıt edilmiştir.

⁵⁹ Halk gaz., 21 Mart 1944, No: 1094, s. 2.

⁶⁰ Halk gaz., 24 Mart 1944, No: 1097.

6- Seyircilerin sinema hakkında verecekleri izahatlarını ancak sayın seyircilerimiz geldiklerinde takdir buyuracaklardır.

7- Film programlarımız daima seçilmiş ve tanınmış filmlerle devam edecektir.

Bu müjdeyi haber verirken bayram gecesine tesadüf eden en zengin programı da takdim ediyoruz.

Bir “Fırakın Romanı” ve “Malatya Geceleri” adlı filmler oynayacaktır.

Sinemacılık Şirketi Müdüriyeti”⁶¹.

İpek Sinemasının 1948 yılından itibaren tiyatro ve değişik okul müsamerelerine sahnelerini açmış olduğunu görüyoruz. Bu aynı zamanda söz konusu sinema salonunun tiyatro faaliyetleri içinde kullanılmış olduğunu göstermektedir. Bu konuda dönemin yerel gazetelerinden Halk ve Yeniyol gazetelerinde değişik ilanlar yer almaktadır:

“Bir haftadan beri komşu ilimiz Rize’de temsiller veren (Toros Tiyatrosu) Ferruh Öper ve arkadaşları şehrimize dönmüşlerdir. Bu akşam İpek Sinemasında ilk olarak büyük şark opereti “Arşın Mal Alan” temsil edilecektir”⁶².

“Ordu Halkevi Temsil Kolu’nun Lise salonunda temsil verecekleri bildirilmiş, ancak lisenin uzaklığı göz önüne alınarak buradan vazgeçilmiş ve Temsilin İpek Sineması salonunda verilmesine karar verilmiştir”⁶³.

“8 Nisan cumartesi İpek Sineması’nda Erkek Sanat Enstitüsü Okul Aile Birliği yararına Erkek Sanat Lisesi öğrencileri tarafından “Emek Atölyesi “ adlı bir piyes temsil

⁶¹ Halk gaz., 28 Ekim 1947, No: 1730, s.4.

⁶² Halk gaz., 11 Şubat 1948, No: 1833, s.2.

⁶³ Halk gaz., 23 Kasım 1949, No: 2445, s.1.

edilmiştir”⁶⁴. “Ordu Halkevi temsil Kolu İpek sinemasında “Para” adlı oyunu sergiledi”⁶⁵.

“İpek Sineması 13 Mart 1948 akşamı Doğan Gençlik Kulübü menfaatine “Bir Damla Yaş” dramını ve “Ders Çalışıyoruz” adlı komediyi sahneler. Biletlerin fiyatı şöyledir: Loca 10, hususi 2,50, koltuk 1 liradır”⁶⁶.

“İllüzyonist Yakup Özdemir 7.5.1948 tarihi akşamı İpek Sinemasında illüzyon ve fakirizma gösterisine başlıyor”⁶⁷.

S. Attila’nın yönetiminde İpek Sinemasında Attila Revü Opereti bir operet ve revünün yanı sıra bir de “Ahcanım” adlı bir komedi sahneler. 1953 yılında Trabzon’da ilk renkli dublaj, “Skaranuş” filmi bu sinemada oynar.

⁶⁴ Halk gaz, 11 Nisan 1949, No: 2247, s.1.

⁶⁵ Halk gaz, 14 Ocak 1949.

⁶⁶ Halk g

az., 2 Mart 1948.

⁶⁷ Yenyol gaz, 7.5. 1948, No: 3526, s.4.

SARAY SİNEMASI -1

Eski kışlık Saray Sineması'nın olduğu bina. (Y. Selçuk arşivi)

Kışlık bir sinema olarak 1953 yılında hizmete açılmış olan bu sinema ile ilgili olarak 1954 yılına ait yerel gazetelerin birisinde şöyle bir ilan göze çarpmaktadır:

“SARAY SİNEMASI AÇILIYOR

Yeniden inşa edilmekte olan Saray Sineması önümüzdeki günlerde hizmete girecektir. Trabzon'da 1. sınıf sinemalardan ve her türlü konfora haiz bulunan Saray Sineması 15 Nisanda Faaliyete geçeceği kuvvetle tahmin edilmektedir⁶⁸”.

Bu duyurunun üzerinden çok geçmeden kışlık Saray Sinemasının Hakkı Başaran adına Yılmaz Selçuk tarafından 23 Nisan 1954 tarihinde “Donanmanın Melekleri” filmiyle perdelerini açtığını görüyoruz.

⁶⁸ Halk gaz, 2 Nisan 1954, No:3861, s.2.

Sinemada 10 loca, 725 mevki ve 345 balkon koltuğu olmak üzere 1070 koltuk bulunuyordu. Sinemanın giriş kısmında altı-yedi yüz kadar insanın sığabileceği bir salon vardı. Salonlar tekrar salonlara açılmak suretiyle loca, koltukların bulunduğu bölümlere ulaşıldı. İki kat şeklinde olan sinemanın üst katı tamamıyla balkondur.

Sinema oldukça rağbet görür. Yılmaz Selçuk, *“bilhassa kadınlar arasında sinemaya karşı büyük bir ilginin olduğunu, hanımlar için Salı ve Perşembe günlerindeki matinelerde ha-nımların börek, dolma vs. yiyecekler ile sinemaya geldiklerini, kadınlara ait matinelerde yer gösterme işlemlerinden sonra sine-madaki tüm erkek personelin dışarı çıkarıldığını; jenerikte Ahmet Tarık Tekçe gösterildiğinde salonda bir alkış tufanının koparıldığını, ıslık ve haykırıışların bir birine karıştığını belirtir”*.^{*}

Saray Sinemasının giriş kısmı – 2005.

Daha sonra bayan matineleri kaldırılır ve balkon bayanlara, salon erkeklere tahsis edilir. Hakkı Başaran'ın yakınlarından Nejat Selçuk av meraklısıdır. O yıllarda Boztepe'deki Nato üssünde görevli bir Amerikalı subay da aynı şekilde ava meraklıdır. Böylece iki meraklı tanışır ve dost olur. Söz konusu subay Nejat Selçuk'tan Amerikan askerleri için orijinal film temin edip edemeyeceğini sorar o da bunun olası olduğunu bildirir ve bir süre sonra da “Fitaş Film Şirketi” ile anlaşma yapılarak orijinal film temin edilir.

^{*} Yılmaz Selçuk ile 15 Kasım 2005 tarihinde yaptığımız röportajdan kayıt edilmiştir.

Böylece 1959-1960 yılları arasında Cuma günleri 17.30 da önceleri sadece Amerikan askerlerine orijinal film gösterimi yapılıyordu. Ancak çok geçmeden bir takım elit tabakaya mensup ailelerinde bu matineyi izlediği bilinmektedir.

Sinemanın film gösteriminin yanı sıra aynı zamanda müzik ile ilgili yarışma ve konserler için kiralandığını görüyoruz. Trabzon Türk Musiki Cemiyeti'nin tertiplediği 1956-57 Trabzon Ses Müsabakası ve 5. Konseri SARAY SİNEMASI'nda çok kalabalık bir davetli önünde gecenin geç vaktine kadar devam etmiştir.

Kemal Şükrü Doğru'nun idaresindeki müzisyen heyeti bir konser verdi. Secici kurulda Nihat Sanal, Şükran Seval, İsmail Arman, Kemal Çakin, Nasuh Aktaş, Refik Karaağaçlı, Süleyman Hatipoğlu, Sedat Sonat ve Abdullah Sofuğlu'ndan oluşmuştur. Secici kurul Yılmaz Ataman (I), Süleyman Şakar (II), Tarık Kafkas'ı (III) seçmiştir. Birinciye bir kol saati, ikinciye pelikan marka bir dolma kalem ve üçüncüye ise bir albüm hediye edilmiştir.

Kışlık Saray Sineması'nın büyük salonu -2005. (S. İskender arşivi)

1976 yılına kadar sinema pek çok filmi gösterime çıkarır. Ancak Hakkı Başaran'ın asıl işi tütün işletmeciliğidir. Ona göre de sinema kapatılarak düğün salonuna dönüştürülür. Bunun üzerine sinemayı Hakkı Başaran adına işleten Yılmaz Selçuk ailece Samsun'a göç eder ve bir süre burada bölgesel film ticareti ile meşgul olur ve daha sonra İzmir'e göçer ve burada aynı işini devam ettirir.

Yılmaz Selçuk, Hakkı Başaran'ın vefatından sonra tekrar Trabzon'a döner. Bu arada Wornor Bros adlı film şirketinin müdürü Yalçın Başaran'a filmlerini satabileceği bir yer bulması için ricada bulunur. Bunun üzerine o da söz konusu düğün salonunun (Saray Sinemasının) buna uygun olduğunu söyler ve anlaşırlar. Yalçın Başaran sinemanın işletilmesi hususunda sinemacılıkta deneyimli olan Yılmaz Selçuk'a tekrar sinemanın açılması ve işletilmesi teklifinde bulunur. Ancak söz konusu düğün salonu Dilek Başaran ve kardeşlerinin malıdır. Bu durum ciddi sorunlar doğurur.

Bir süre sonra sinemanın işletilmesinin önündeki engellerin tümü ortadan kaldırılır.

Ra Sineması girişı (2006)

Hakkı Başaranın ölümü üzerine mirasçılarından Davut Kalkışım sinemanın kendisine devrini ister.

Yılmaz Selçuk sinemanın % 75’lik hissesini satın alır. Ancak Zeki Başaran kendinin % 25’lik hissesini devretmek istemez. Mesele ortaklar arasında bir çözüme kavuşturulamayınca mahkeme kararıyla çözölür.

Bu günkü Saray Sinemasında birisi 274, diğeri ise 80 kişilik olmak üzere iki ayrı salon bulunmaktadır. Bu olayların vuku bulduğı yıllarda sinema salonu düğün salonu olarak işletilmektedir. Konu yasal bir şekilde çözüme kavuşturulunca düğün salonu yeniden sinema salonuna dönüştürölür.

Sinema 26 yıllık bir aradan sonra Yılmaz Selçuk tarafından 4 Aralık 1992 yılında “Huk” adlı film ile tekrar işletmeye açılır. Fida Film Şirketi ile çalışmaktadır. Haziran 2005’de Ramazan Diler sinemayı devralarak “ra Sineması” adıyla işletmeye başlamıştır.

Saray Sinemasında oynamış olan tespit edebildiğimiz filmler şunlardır:

9 -15	Haziran	1953	tarihinde	Korkusuz Kaptan
16	“	“	“	Şahane İntikam
18-19	“	“	“	Vatan Bekçileri
22	“	“	“	Öldürölecek Kadın
25	“	“	“	Misuru Baskını
1	Temmuz	“	“	Zehirlenen Gençlik
2-6	“	“	“	İnsanlık Suçu
7-10	“	“	“	Birleşen Kalpler
11-13	“	1953	“	Denizler Kasırgası
14	“	“	“	Sönen Hayatlar, Karanlık Şehir
17	“	“	“	Sansualita, Ferdi Tayfur

				Konseri (CHP yararına)
21	“	“	“	Bin Tehlike Peşinde
23	“	“	“	Kaplan Akbar, Sansualita, Haydut İztırabı
28	“	“	“	Kız Hırsızlar
3	Ağustos	“	“	Dallas Aslanı
6	“	“	“	Suçlu Benim, İstanbul Yıldızları
13	“	“	“	Şen Denizciler
17	“	“	“	Casuslar Kraliçesi
	“	“	“	Boş Beşik, İncili Çavuş
31	“	“	“	Günah Kadını
2	Eylül	“	“	Sevgili Casus
3	“	“	“	İmralıdan Doğan Güneş, İstanbul Havası
8	“	“	“	Kelebek İstiklali
13	“	“	“	Karakartal
14	“	“	“	Karakolda
22	“	“	“	Genel Müfettiş
24	“	“	“	Hürriyet Kahramanı
27	“	“	“	Karakolda
28	“	“	“	Son Yolculuk
1	Ekim	“	“	Trendeki Yabancı
6	“	“	“	Ölüm Meydanı
12	“	“	“	İntikam Silahı
17	Nisan	1954	“	Sefahat Kurbanı
19	“	1954	“	Kanlı İhtilaf
3	Mayıs	1954	“	Korkak Kahramanın Oğlu

Devlerin Aşkı, Ben Hur, Fravunlar Vadisi, Dişi Şeytan, Kleopatra, Sonsuz Aşk, Venedik Tatili, Şen Dul, Arka Pencere, Mavi Rapsodi, On Emir, Spartaküs, Çıplak Ayaklı Kontes, Piknik.... II. Dönemde ise 18 Aralık 1992 de Bekmen Dönüyor, Dur Yoksa Annem Ateş Edecek, Çabuk Öldür Üşüyorum, Asi Kılıbık, Aşk Melodileri, Lanetli Kadın, İnsafsız Takip, Büyük Şaka(Ruslar Geliyor), Kanlı Tepeler, Tatlı Dudaklar, Gizli Rapor, Cehennem Fatihi, Kadınlara Dayanamam, Üç Süpermen, Ateş Çemberi, Korkusuz Kabadayı, Şeyh İbrahimin Casusları, Haydut Belalı Ringo, Korkusuz Adam, Kız ve

General, Dişi Kurt, Gringoya Yedi Tabanca, Korkusuz Hafıye, Kurşunla Ödiyorum, Cinayet şirketi, Cehennem Dönişü, Sevimli Hırsız, Kızımın Bekçisi, Üç Kız Bir Erkek, Vahşi Aşk, Sevgili Arkadaşım, Kadın ve Erkek, Bir Yaz Gecesi, Kısmet Bahçesi, şirkette Cinayet, şen Askerler, Napoli Macerası, Ölüm Randevusu, Kontese Selam, Cehennem Dönişü, Silah Namustur, İsveçteki şato, Afrika Fatihi, Avrupa Ateşler İçinde, Müthiş Macera, Yosmanın Aşkı, Kanlı Kurşun, Siyah İpekli Bomba, Aşk Cinayeti, Silahların Tanrısı, Gizli Vazife, Silahların Gazabı, Ringonun Son Kurşunu, Deri Yüzen Jack, 7 Silahşörün Dönişü, İstanbul Macerası, Kana Kan Dişe Diş, İyi Kötü Çirkin, Üç Mavi Panter, Siyaha 1000 Dolar, Bozkurtların İsyanı, En Büyük Hikaye, Siyah Gelinlik, Yanlış Numara, Çapkın Ajan Matt Helm, Elmas Soyguncuları, Uzun Takip, Yıldırım Harekatı(007 James Bond), Devlerin Gölgesinde, Hartum, Hawai, Harpte Ne Yaptın?, Acı İntikam, Kiralık Katil, Hacı Murat, Yorgun Kahraman, Paris Yanıyor, Çapkınlar Otel, Sarışının Adı Var, Fatihli Dilber, Paris'te Aşk Başkadır, Suzan Kral Sarayında, Esmerin Tadı Var, Yuvana Dön Baba, Rio'da Buluşalım, Korkunç İtiraf, Kanun Namına, Hayatın Benimdir, Argoman, Kafkas Kartalı, Abbase Sultan, Camokanın Dönişü, Kara Güneş, Ağlarım, İlk ve Son, şeyh Ahmet, Funda, Yüzbaşının Kızı, Günah Bende mi?, Kadın Severse, Ana Kalbi, Ateşli Dilber, Elveda Bebeğim, Mutluluk, Çıplak Ayaklar, Alamo Kahramanları, Çingene Aşkı, Mayerling Faciası, Aldarado, Birkaç Dolar İçin, Bal Kutusu, Siyah Panter, Kızıl Vazo, Senatür 63, Yaseminin Tatlı Aşkları, Turist Ömer Arabistan'da, Bir Aileye Yedi Gelin, Ölmüş Bir Kadının Mektupları, Vefasız, Bir Ateşli Dilber, Üç Arkadaş, Koroğlu Çamlıbel Arslanı, Üç Arkadaşı Hakanlar Savaşı, Bağdat Hırsız, Casanova, Beyza'nın Kadınları Rüzgar Gibi Geldi Geçti,... sayılabilir.

SARAY SİNEMASI -2

Yazlık Saray Sineması

Dönemin saygın gazetelerinden Halk gazetesinde konu ile ilgili olarak “Burak” imzasıyla şöyle bir ilan yer almaktadır:

“Şurada bir yılı aşan bir zaman içinde ikinci bir müessesenin kurulması bu mahkumiyete son vermiş ve oldukça öğretici ve istifade temin edici filmleri seyretmeye imkan bulmuştur”.

Daha sonra,

“Şimdi üçüncü ve muafak olacağından hiç şüphe edemeyeceğimiz yeni bir müessese daha halk hizmetine girmek üzeredir. Açılmasına çok kısa bir zaman kalan bu sinema ile

Uzun Sokak’ta, Kışlık Saray Sineması’nın üzerinde Zeki-Hakkı Başaran kardeşlerin 11 Haziran 1953 tarihinde tütün bakım-evi ve deposu olarak inşa ettikleri binanın en üst katında 60x40m ebadındaki bir alanda onların torun-larından Yılmaz Selçuk bu boş alanı kullanmak için 1953 yılında burada bir yazlık sinema açar.

şehir hem iyi istirahat, hem de güzel bir eğlence yeri kazanmış olacaktır. Sinemanın yazlık kısmının inşaatı tamamlanmak üzeredir. Yeni açılan sinemanın müşterileri için her türlü istirahati temin edecek mahiyette ferah ve gönül açıcı bir yere sahip olması tabii olarak bir tercih hakkının sağlanmasını temin edecek mahiyettedir. Eğer buna kuvvetli ve şaheser filmlerin de oynatılması ilave edilecek olursa şehir hakikatten büyük bir esere kavuşmuş olur.

Azami Haziran haftasında faaliyete başlayacak olan sinemanın da bu ciheti ön plana almış olduğunu öğrenmemiz bizi memnun etmiştir. Binaenaleyh şehirde tam manasıyla seyircinin istifadesi için çalışacak bir sinemaya kavuşmuş olacağız⁶⁹”. (BURAK)

Bu ilandan iki hafta sonra aynı gazete de bu kez de: *“Saray Sineması 11 Haziran 1953 yılında yazlık sinemasına geçiyor ve “ Olimpiyat Şampiyonu” adlı filmi gösterime sunuyor. Yeni yapılan Başaran Hanı üst katında Nejat Selçuk tarafından hazırlanan açık Saray Sineması bu akşamdan itibaren çalışmaya başlayacaktır”⁷⁰.*

Sinema, kahve sitili masalar ve etrafına dizili sandalyelerden oluşurdu. Bu sinemada 150 masa ve 3000 sandalye vardı. Sinema o dönemde 18.000 liraya mal edilmiştir. Söz konusu bu sinema ilk olarak sinemaskop perde ile işletmeye açılır. Uzun yıllar Trabzon sinemaseverlere hizmet vermiş olan sinemada şu filmler gösterilir:

Korkak Kahraman, Kaplanların Pençesinde, Denizaltında 20.000 Fersah,...vs.

⁶⁹ Halk gaz., 27 Mayıs 1953, No: 3606, s.1.

⁷⁰ Halk gaz., 12 Haziran 1953, No: 3619, s.2.

İNCİ SİNEMASI

1 Mayıs 1958 tarihinde Ziya Karakullukçu daha sonra ise oğlu Ali Karakullukçu tarafından Uzunsokak'ta Erkuloğlu İş Hanı karşısında on localı, 1000 kişilik yazlık bir sinema olarak hizmet vermeye başladı. Sinema zemini çakıl taşı ile kaplı olup, duvarların üzerinde değişik ilanların bulunduğu reklam tabelaları vardı. Düz bir zemine yerleştirilmiş koltuklara göre yüksekte bulunan perde seyircinin rahat film seyretmesine olanak sağlamaktaydı. Sonradan otopark olarak hizmet vermiş ve iş yeri yapılmak üzere yıkılmıştır. 31 Ekim 1976 yılında otopark haline getirilmiştir.

Sinemada tespit edebildiğimiz şu filmler gösterime konmuştur: *Demir Maske, Uğultulu Tepeler, Su Perileri, Sen Gideli, Canavar Tohumu, Hayatımızın En Güzel Yılları, Romeo ve Juliet, Monte Kristo Serisi, Baytek'in 36 Kısım Tekmili Birden, Yele, Kasımpaşalı Recep, Kırmızı Balon.*

SÜMER SİNEMASI -3

Kışlık Sümer Sinemasının arkasında, kışlık Sümer Sineması'na bitişik olan bu sinema "*Atlas Sineması*" adıyla 1956 yılında Sümer Sinemasının yazlığı olarak Haydar Üçüncü tarafından hizmete sokuldu. Bir süre sonra ise "Emek Sineması" adını aldı. Fakat sinema olarak Uzun soluklu olamadı. 1966 yılında on yıllık bir süreden sonra kapatıldı. Değişik sosyal

etkinliklerde kullanıldı. Sonunda yıkılarak otoparka dönüştürüldü.

RENK SİNEMASI

Maraş Caddesi'nde, Hüseyin Kazazoğlu Sokak'ta, Saray Sineması'na çıkan aralıkta, bugünkü Bülent Bilardo Salonu'nun olduğu yerde Muzaffer Lülecioğlu tarafından 6 Mayıs 1963 yılında kışlık bir sinema olarak işletmeye açılmıştır. Sinemanın küçük de olsa bir balkonu vardı. 400 kişilikti. Sinemada film gösteriminin yanı sıra tiyatro gösterileri ve konserler de verilirdi. İlkokullara 25 krş'a özel matineler düzenlemiş ve bu paranın %10'luk kısmı ilkokullara bırakılmıştır. 1974 yılının Kasım ayına kadar faaliyetini devam ettiren sinema on bir yıl sonra 1974 yılında kapanmıştır. Sinemanın yerine yukarıda sözünü ettiğimiz bezik ve bilardo salonu açılmıştır.*

Sinemada gösterime sunulmuş filmler olarak: *Ayşecik Çıtı Pıtı Kız, Keşanlı Ali Destanı....*vs.

* Bu bilgiler sinemanın işletmecisi Muzaffer Lülecioğlu ile kendi iş yerinde 28.02.2005 tarihinde yaptığımız özel sohbetten kayıt edilmiştir.

SAHİL SİNEMASI

Çömlekçi Mahallesi'ne adını vermiş olan XVIII. yüzyıldan kalma eski Kiremit kârhanesi (çömlek imalathanesi) nin⁷¹ olduğu yerde işletmeye açılmıştır. Türksesi gazetesinde yer alan bir haber yazısında sinemanın 1960 yılında faaliyete başladığı belirtilirse de⁷² Aslan Pulathaneli bu sinemanın Çömlekçi Mahallesi'nde çömlek yapım yerinde 1960'lı yıllara değin etkinliğini sürdürmüş yazlık bir sinema olduğunu ve müşterilerinin genelde bu mahalle sakinlerini olduğunu belirtmektedir⁷³. Ancak sinema Murat Şahinler tarafından 1964 yılında hizmete açılmıştır. Murat Şahinler'in oğlu İlhan Şahinler'in verdiği bilgilere göre: "Sinema 1964-1966 yılının sonuna kadar gecen sürede yazlık sinema olarak işletilmiştir. Sinema izleyicileri toplu olup, aileler ile sivil halk ayrı bir şekilde oturtulmakta idi. Sivil halk aileler demir bir parmaklık ile bir birinden ayrılırdı. Aileler masalar etrafında toplanmak suretiyle, diğer seyirciler sıralı sandalyelerde film seyredерlerdi. Sinemanın 10x5m ebadında bir perdesi olup, 500-600 kişilikti. Bu sinema da Ekonomik nedenlerle 1966 yılının sonunda kapatılmıştır"⁷⁴.

⁷¹ Trabzon Şer'iyye Sicilleri, 1916/37b-38a-b.

⁷² Türksesi gaz., 10 Haziran 2001.

⁷³ Bir Tutkudur Trabzon, YKY, s.430.

⁷⁴ Murat Şahinler'in oğlu İlhan Şahinler ile 18.03.2005 tarihinde yaptığımız özel sohbetten kayıt edilmiştir.

HİSAR SİNEMASI

Sinema, Pertev Paşa Konağının bitişiğinde Ortahisar'da Rus Konsoloslukun elli metre yukarısında, İçkale Caddesi üzerinde 1965'li yıllarda faaliyete başlamıştır. Hasan Yüksel Balta tarafından işletmeye açılmış,⁷⁵ ancak bir yıllık bir işletme sonrasında ekonomik sıkıntılar nedeniyle sinema Muzaffer Lülecioğlu tarafından işletilmiştir. Yazlık bir sinemaydı. 500 kişilik sinemanın oturacakları katlanır ahşap koltuklardan oluşuyordu. Sinema düzenli bir şekilde işletilememiştir. Muzaffer Lülecioğlu Trabzon'daki diğer dört sinema gibi net görüntü sağlamak için İtalya'dan Calilo mercek getirmiş ve bu sinemada ilk olarak kullanmıştır. Burada cezaevindeki mahkumlara ve verem hastanesi yararına filmler gösterilmesinin yanında ayrıca fakir çocukların sünnetleri için sünnet düğünleri de gerçekleştirilmiştir. Ancak Muzaffer Lülecioğlu da bu sinemayı ancak 1-1,5 yıl kadar işlettikten sonra ekonomik nedenlerden ötürü kapatmıştır.

⁷⁵ Çakıroğlu, 1964, 141.

KONAK SİNEMASI

CFC Royal (Eski Konak) Sinemaları'nın giriş kısmı. (S.İskender arşivi)

Hakkı Başaran'ın çocukları Yalçın ve Zeki Başaranlar tarafından “Konak Sinemacılık AŞ.” adıyla 6 Aralık 1965 tarihinde “Mucize Filmi” adlı film ile perdelerini açtı. Sinema 470 kişilikti.

Sinema sahipleri doğrudan Amerikan şirketlerinden temin ettikleri filmlerin gösterimden sonra “Konak Film” adıyla dağıtımını da yapmakta idiler.

Oldukça iddialı ve Avrupai bir sinemaydı. Modern tiyatrolarda görüldüğü gibi film başlama saatinden sonra geç

gelenler sinemaya alınmadığı gibi, havalandırma yapılmadan, sinema salonuna spreyci sıkılmadan hiç kimse içeriye alınmazdı. Matineler bir kişi dahi olsa saatinde başlatılırdı. Gösterim sırasında gürültü yapanlar sessizce uyarılır ya da dışarı çıkarılırdı. Müşterilerin kılık kıyafetlerine dikkat edilir, seyircinin temiz ve düzgün giyimli olması istenir, gösterimde fındık, fıstık, çekirdek gibi kuruyemiş yemek yasaktı. Ancak daha sonra sinema bu disiplininden uzaklaşmıştır.

Eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Trabzon'da kolordu komutanlığı yaptığı yıllarda eşi Sakine Hanım ile bu sinemaya sıkça geldiği, hatta "General Batın" filmini üç defa seyrettiği söylenir.

CFC Royal Sinemaları'nın giriş kısmı - 2005

Sinemanın uzun yıllar hizmet verdiği ancak sinemalardaki ekonomik sıkıntılar nedeniyle sinemada tamamen bu disiplininden uzaklaşmış, bir ara sadece avantür filmleri ile faaliyetini sürdürmüştür.

2002 yılının Aralık ayında geçici olarak kapatıldı ve Sinema Davut Başaran tarafından 2002 yılında restore edilip, 16 Ağustos 2002 tarihinde “CFC Royal Sinemaları” olarak hizmet vermeye başladı. Sinemada beş ayrı salon bulunmakta olup, I. salon 220, II. Salon 150, III. Salon 95, IV. salon 70, V. Salon ise 41 kişilik olup toplam olarak sinema 576 kişiliktir. Her sınıf zümreye hizmet veren Trabzon’daki iki sinemadan birisidir.

Son dönem Trabzon’daki en büyük komplekse sahip olan Royal Sinemalarında pek çok ilke imza atılmıştır. İlk defa Çocuk Esirgeme Kurumu yarına rutin film gösterimi yapılmaktadır. İsteyen müşterilere arzu edildiğinde geçmiş yıllara ait özel film gösterimi yapılmaktadır. Kör ve İşitme engelliler için Türkiye’de ilk defa 2004 yılında özel gösterim yapmıştır.

DİKKAT !
Lütfen Biletlerinizin gününü ve seansını kontrol ediniz.

**ROYAL
SİNEMALARI**

FILMIN ADI

TUTKU: HZ. İSA'NIN ÇI

1						M	12-13	11.04.2004	Pazar	18:30	TAM
SALON	SIRA	KOLTUK	TARİH	GÜN	SEANS	ÖĞRENCİ					

Bir ÖZETRAJ FİLMÇİLİK LTD. ŞTİ. İşletmesidir. Tel.: 0.462 - 323 33 77 (Pbx)
WEB: www.royalsinemalar.com
Bilet tadelileri seansın 1 saat öncesine kadar kabul edilir.
Adet : 2 1 Taa 1 09 10.04.2004 18:33 9.000.000 TL.
Film seansından 15 dakika sonra gelenler salona alınmayacaktır.

CFC
Royal Sinemaları

ÖĞRENCİ

Seri C

4.000.000 TL.

Nº 33962

CFC
Royal Sinemaları

SİVİL

Seri B

5.000.000 TL.

Nº 82333

CFC Royal Sinemalarına ait bilet örnekleri - 2005

Sinemada oynatılmış filmlerden tespit edebildiğimiz şunlardır: *Kralın Rüyası, On Emir, Manikürcü Kız. Aşk*

Hikayesi, Budha, Kuduz, Büyücü, Kuşlar, Baba, Low Story, İlk Kan, Profesyoneller, Zehirli Hayat ...

2005’de Taşyıcı, Sinema Bir Mucizedir, Savaş Tanrısı, The İmam, Aşkla Randevu, Zoro Efsanesi, Maskeli Beşler, Organize İşler, Babam ve Oğlum, Şiddetin Tarihçesi, Zathura, Hababam Sınıfı Üçbucuk, Keloğlan Kara Prense Karşı, 2006’da ise Organize İşler, Zathura, Gerçek Dedikodu, Sis, Hostel, Kurtlar Vadisi Irak, Hacivat ve Karagöz Neden Öldürüldü?, DICX ve Jane ile Şanata, Yeni Dünya, Syriana, E-Katil, ...vs.

FUAR SİNEMASI

Fuar Sineması – 1970 (M. Lülecioğlu arşivi)

Emniyet Müdürlüğünün olduğu yerde Belediyeye ait arsa üzerinde sözleşme sonucunda aylık 1000 liraya kiralanıp, Muzaffer Lülecioğlu tarafından 92 bin lira masrafla yaptırılarak 1966 yılında işletmeye açılmış yazlık bir sinemaydı. Sinema büyüklüğü ve özel yapımı ile dikkati çeker. Sinema 4000 kişilik

bir kapasiteye sahipti. Bu aynı zamanda Trabzon'daki en büyük sinemaydı. Salı günleri aile matinesi olarak işletilmiştir. Sinemanın perdesi ve perde önündeki sahne genişliği oldukça büyük olup, yürüyen sahnenin uzunluğu 35 m, perdenin genişliği ise 18 m idi. Sinemayı ortadan dikine başa kadar ikiye ayıran bir koridor vardı. Bu konserler için tasarlanmış bir durumdu. Sinemada konser ve tiyatro gösterimi de yapılmıştır. Sinema üç bölümden oluşurdu. Ön kısımlarda seyirciler sıralı şekilde, ortada 110 masa etrafında kahve stili ve nihayet en arka kısımda 32 loca vardı. Sinema gösterimin yanı sıra burada konserler de verilirdi. Bilet fiyatları ise 25 kuruştı. Mezarlığın başından geceleri filmleri seyredebilirdi. Daha sonra sinema alanı yerine Emniyet müdürlüğü yapılmak istenince sözleşmesine bakılmaksızın kapatılmıştır. Yılmaz Güney'in "On Korkusuz Adam adlı filmi bir akşamda 8000 kişi tarafından izlenmişmiş. Ayrıca 7 Kocalı Hürmüz de yoğun ilgi gören filmlerdendir. Sinemanın işletmecisi Muzaffer Lülecioğlu'nun ifadesine göre söz konusu bu sinema ekonomik sıkıntılar nedeniyle 1972 yılında kapatılmıştır.*

* Bu bilgiler sinemanın işletmecisi Muzaffer Lülecioğlu ile kendi iş yerinde 28.02.2005 tarihinde yaptığımız özel sohbetten kayıt edilmiştir.

MELEK SİNEMASI

Melek Sinemasının binası.(*S. İskender arşivi*)

Hayati Özakgün ve Kaptan Yıldız tarafından Otel Horon karşısında, Balık Pazarı adlanan yerde kışlık sinema olarak 1 Mart 1967 tarihinde hizmete sokuldu. Dikdörtgen şeklindeki sinemanın perdesi küçüktü. Karartma güzel değildi. Aralı tahta pencereler paket ve gazete kağıtları ile örtülüydü. Bu nedenle pencerelerden içeriye ışık süzerdi. Bordo koltuk araları oldukça dardı. Sinema binanın ikinci katında idi ve 330 koltuğa

sahipti. Merdiven alt yanındaki küçük gişe önünden buraya çıkılırdı. Sıkça zemine yanmış yağ sürüldüğünden sinema içerisinde ağır bir koku vardı. Havalandırma oldukça yetersizdi. Bir süre sonra adı değiştirilerek önce “Kader” daha sonra ise “Emek Sineması” oldu. Sinema bu ad altında 1992’li yıllara kadar faaliyetlerini sürdürdü. Daha çok Uzakdoğu sporları fimleriyle tanınmıştır.

Affedilmeyenler, Gringo Vadiler Aslanı, Dağlar Kızı Reyhan...vs.

AS SİNEMASI:

As Sinemasının yerine yapılan Kardeşler İşhanı. Eski Sinemanın görüntüsünü olduğu gibi yansıtmaktadır.

Kardeşler İş Hanı’nda Recai Atal ve ortakları tarafından 5 Nisan 1969 tarihinde “Aşk Çeşmesi” filmiyle kışlık sinema olarak perdesini açmıştır. Geniş bir salonu ve dik balkonu olan bu sinema 2 Nisan 1978 tarihinde dokuz yıllık bir

süre sonrasında kapanır. Sinemanın kapanışına en büyük etken olarak perdenin uygun bir şekilde yapılmamış olması gösterilir. 1000 koltuk kapasiteli sinema film gösterimi yanında müzik konserleri ve tiyatro gösterimlerine de uygun olduğundan burada konser ve temsiller verilmekteydi. Dönemin yerel gazetelerinden İleri’de şu ilanı görüyoruz: “*Akıncılar Derneği’nin Trabzon Şubesinde davet edilen Malatya Hak-Yol sahnesi oyuncularının Pazar günü AS Sineması’nda oynayacakları M. Akif Ersoy’un “Asım Piyesi” oyuncularından birisinin kalp krizi geçirmesi nedeniyle ertelendi*”⁷⁶. Daha sonra söz konusu piyes aynı ay içerisinde oynandı. Aynı tiyatro topluluğunu daha sonra MTTB Trabzon Teşkilatının davetlisi olarak 18 Kasım 1977 de “Kızılıçık Piyesini sahnelemiştir.

Kırmızı deri kaplı, geniş koltuklu sinemanın ön gişe kısmı bütün cam ile kaplı ve geniştir. Bilet gişesi bu salonun girişi kısmında bulunuyordu.

Yüksek öğrenim gördüğümüz yetmişli yıllarda “Yavru ile Katip” filminde salon kahkaha ile inlerken birden etrafı bir duman kaplar. Öndeki koltuktan birisi “şu manyaklara bak” diye feryad ettiği sırada, yangının nerede olduğu araştırılırken birden bu şahsın ceketinin büyük bir bölümünün alevler içerisinde olduğunu gördük. Salon görevlisinin yardımıyla seyirci dışarı çıkartılıp, söndürüldü. Salonda sigara içmek yasak olduğundan bilet kontrolcüsünden sigarasını saklamak için bu şahıs sigarasını cebine sokmuş ve unutmuştu.

Söz konusu bu sinema Trabzon’un itibarlı sinemalarından birisi olmasına rağmen ekonomik nedenler sonucunda 2 Nisan 1978 tarihinde kapatılmış ve bir yıl sonra da yıkılarak yerine Kardeşler İşhanı yapılmıştır.

Tespit edebildiğimiz filmlerden bazıları şunlardır:

Reyhan, Boş Beşik, Kadın Asla Unutmaz, Baba, 007 Cames Bond, Yavru ile Katip, Kelebek, Günah Dünyası....

⁷⁶ İleri gaz., 27 Ocak 1978, No: 3270, s.1.

ATAPARK SİNEMASI

Atapark Sineması'nın Devlet Tiyatrosu'na dönüştürülmüş binası.

Devlet Tiyatrolarının olduğu yerde 1 Mart 1970 tarihinde Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan kiralanmak suretiyle kışlık sinema olarak hizmete sokuldu.⁷⁷ Semih Baylan

⁷⁷ Türksesi gaz., 10 Haziran 2001.

sinemanın açılış tarihini 1 Mart 1975 olarak belirtir.⁷⁸ İlk gösterilen film “Gençlik Duyguları”dır. Söz konusu bina boşaltılan bir mezarlık alanı üzerine inşa edilmiş olması nedeniyle sinemanın ilk gününden itibaren değişik rivayet ve söylentiler ortaya atıldı. Tuvalet kalebodurları arasından kan sızdığı, akşamdan takılı bırakılan film makaralarının sabah yerinde bulunamadığı, perdenin sürekli ortadan bölündüğü...vs. Fakat söylentiler öyle bir boyuta taşındı ki, seyirci sinemaya gitmeye korkar hale geldi ve çok kısa bir süre içerisinde sinema

işletmecisi sinemayı kapattı. Bir süre boş duran Sinemanın yerine 7 Ekim 1987 tarihinde Trabzon Devlet Tiyatrosu kurulmuştur.

Atapark Sineması’nın resmen sona erdiği; Devlet Tiyatrosuna dönüştüğü gün. Dönemin Başbakanı kurdelayı keserken.(1986)
(Nevzat Yılmaz arşivi)

⁷⁸ M. Semih Baylan, Trabzonlu Müzisyenler ve Musikimizde İz Bırakanlar, Trabzon 1991, s. 37.

MİLLET BAHÇESİ:

Meydan (Atatürk) parkında bulunan bu sanat merkezinde yaz mevsiminin sıcak akşamlarında gösterim yapılırdı. Bir ara sahnenin orta kısmının dört taraftan etrafının perdelenerek sinema gösterimi de yapıldığı bilinmektedir. Ayrıca burada sinema, tiyatro ve konserler verilirdi. Pulathaneli'nin kayıtlarına göre burada gösterilen filmlerden birisi de “Babaların Günahı” olduğunu, burada Hafız Mehmed'in saz heyetinin konserler verdiği, sonradan Mahmure Handan ve Hafız Burhan'ın da burada konserler verdiği belirtilir⁷⁹.

⁷⁹ Pulathaneli, agm, 1997, 426.

TRABZON SİNEMALARINA HAYAT VEREN MAKİNİSTLER

Sinemanın hayat bulmasında teknik gereksinimlerin önemi kadar şüphesiz bu teknolojiyi kullanabilecek olan şahıslar da aynı önemi taşır. Hele ilk dönemlerdeki olanaksızlıklar göz önüne getirildiğinde meselenin ciddiyet ve önemi daha kolay anlaşılır. Bir makinistin yetişmesi uzun bir zamanı gerektirmekte idi. Çünkü teknolojik olanaksızlıkların yanı sıra aynı zamanda makinistler iyi bir dublör olmak zorunda idiler. Sessiz filmlerin dublörlüğü makinistlerce yapılmakta idi ki, en eski makinistlerden olan ve Trabzon sinemalarının sosyo kültürel yaşamın bir parçası haline gelmesinde en büyük pay sahibi olan Osman Sözen(Kambur Osman)ın aynı anda 15-20 kişiyi seslendirebildiği söylenir.

Makinistler aynı zamanda farklı işleri yapabilecek beceriye sahip olmalı. Afiş hazırlayabilmeli, fener tutabilmeli, makinelerdeki arızaları çok iyi giderebilmeli...vs.

Makinistlik herkesin yapabileceği bir meslek değildi. Hele ilk dönemlerdeki olanaksızlıklar karşısında bu mesleğin ifası büyük bir özveriyi gerektiriyordu. Ona göre de eski makinistliklerin tamamına yakını lise eğitimlerini bile tamamlamamışlardır. Hatta sonradan devlet memurluğuna

geçmiş olanlar da ya çalışırken ya da emeklilik sonrası bu mesleği devam ettirmiş gönüllü meslek adamlarıydılar. Onlar için film oynatmak bir tutku idi. Sıkça iş yeri değiştirdikleri için bu güne kadar ki sinema makinistlerinin tamamı hakkında bilgi edinme olanağı maalesef yoktur.

Osman SÖZEN

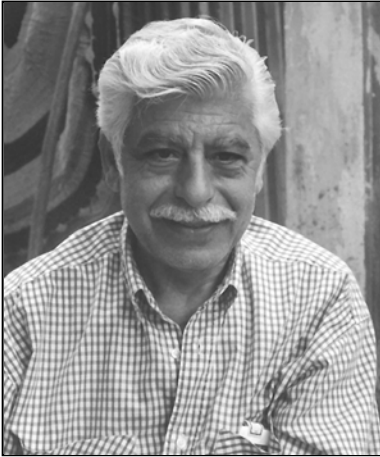
Trabzon'un Merkez Yalı Mahallesi'nde 1913 yılında doğdu. Bu lakap ona sırtının kamburluğundan değil, göğsünün ileri doğru çıkıntılı olmasıyla alâkadardır. Sinema dünyasında Kambur Osman lakabıyla anılır. Trabzon sinema sanatının en önemli temsilcisi olarak bilinir. Sinema işletmeciliği, dublörük, efektörük, makinistlik gibi işleri yürüttü.

“O, Trabzon’a getirdiği sessiz filmleri kendisi seslendirirdi. Özellikle kovboy filmlerinde yanına birilerini bulur, takatak diye nal sesleri ve birtakım İngilizce sesler çıkarırdı. Yıllarca oradaki sessiz sinemayı sesli hale getirmeye çalıştı.”(Bal, 2011,232).

Bilhassa Karagöz ile Haçıvat gölge oyununun ustasıydı. Sessiz filmlerin hakim olduğu önemlerde filmleri

seslendiren Osman Sözen'in on beş-yirmi değişik şahısı aynı anda seslendirebildiği söylenmektedir. Uzun yıllar Trabzon'da sinema hizmeti vermiş olan sanatçı, Trabzon'da işlerin iyi olmamasından 1953 yılında Ankara'ya gitti. Burada Refik Koraltan'ın yardımıyla Devlet Demir Yolları'na işçi olarak girdiyse de sinema tutkusu nedeniyle memuriyeti bırakarak 1956 yılında Ankara'da "Saray Sineması" adıyla bir sinema açtı. Karagöz sanatını icra etti. Bir süre burada çalıştıktan sonra İstanbul'a gitmeye karar verdi. 1962 yılında Feriköy'de "Arzu Sineması" adıyla bir sinema açtı. Sinema faaliyetleri ile birlikte Karagöz oyunlarını da devam ettirdi. Nihayet 1970 yılında İzmir Fuarında Karagöz oynatmaya giderken Tekirdağ'da geçirdiği bir trafik kazasında hayatını kaybetti.⁸⁰

Ahmet SÖZEN

Trabzon'un Merkez Yalı Mahallesi'nde 1933 yılında doğdu. Osman Sözen'in oğludur. Babasının sinema uğraşısı onun için esin kaynağı oldu. Ağabeyinden makinistlik dersi aldı. Ortaokulda okurken eğitimini yarıda bırakarak sinemaya geçti. 1948 yılında Halkevi Sinemasında bir yıl makinistlik yaptı. Daha sonra bu mesleğini İstanbul'da devam ettirdi. Feriköy'de

⁸⁰ Biyografi Sanatçının oğlu Ahmet Sözen'den temin edilmiştir.(25.03.2006)

1960'lı yıllarda babası ile birlikte “Arzu Sine-ması”adıyla bir sinema açtı ve uzun bir süre işletti. 30 yıl makinistlik yapmıştır.⁸¹

Ahmet Mahir LÜLECİ

⁸¹ Sanatçı ile 25.03.2005 tarihinde gerçekleştirdiğimiz telefon sohbetinden

Trabzon'un Merkez İmaret Mahallesi'nde 12.07.1936 tarihinde doğdu. İlkokul'u terk etmiş sinemaya olan ilgisi nedeniyle makinistliği öğrenerek bu mesleği sürdürmeye karar vermiştir. İlk olarak "Sümer" sonraki yıllarda ise Akçaabat "Mehtap" ya da "Emek" sinemalarının birisinde makinistlik yapmış ve 17 Aralık 1995 tarihinde vefat etmiştir. Trabzon'daki en eski makinistlerden birisidir.⁸²

Yılmaz YILMAZ

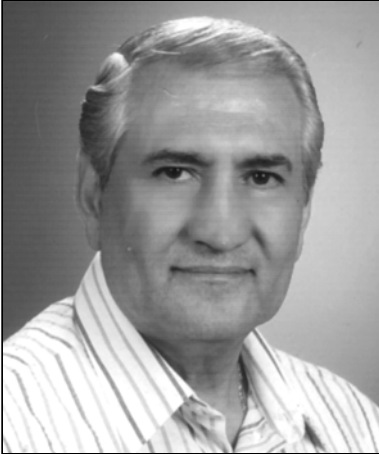
Trabzon'da 1938 yılında doğdu, ancak Şiran nüfusuna kayıtlıdır. Trabzon'da çalışmış makinistlerin en yaşlılarından ve önde gelenlerinden birisidir. Ortaokulda iken okulu terk etti. Öğrencilik yıllarında, 1965 yılında Saray Sinemasında Reklam işlerinde çalışırken görsel şekilde makinistliği, pano yazarlığı öğrendi. 1965 yılında Konak Sineması'nda daha sonra Sümer Sine-

⁸² Sanatçının biyografisi Oğlu Saffet Lüleci ile 26.03.2006 tarihinde yaptığımız görüşmeden alınmıştır.

masında olmak üzere toplam otuz yıl makinistlik yaptı. Şu anda kendi özel işyerinde yaşamını sürdürmektedir.⁸³

Aydın LEVENT

Trabzon'da 1937 yılında doğdu. Orta öğrenimini tamamladıktan sonra makinistliği severek, meslek edinmiş bir sülalenin çocuğu olması nedeniyle o da makinistliği tercih etmiştir. Önce "Eski Sümer Sineması" sonra "Saray Sineması"nda makinistliğe başlamış olan Levent, 1963 yılında Almanya'ya giderek mesleğini orada devam ettirmeye başlamıştır. Halen Almanya'da bu

⁸³ 25.03.2006 tarihinde sanatçıyla yaptığımız röportajdan.

mesleğini sürdürmektedir.

Yekta TURGAY

Trabzon'da 1943 yılında doğdu. Lise öğrenimini yarıda bırakarak Erzurum'da nakliyeciler olarak çalıştı. Askerlik döneminde makinistlik eğitimi aldı. 1965 yılında Saray Sinemasında makinistliğe başladı. Üç yıl sonra buradan ayrılarak SSK'da memur oldu ve kısa sürede şefliğe yükseldi. Ancak sinemaya olan tutkusu nedeniyle memuriyet yıllarında da

makinistlik yaptı. 1969 yılında Konak Sinemasında makinist eğitmenliğine başladı ve bu görevini 1975 yılına kadar sürdürdü. 12.04 1992 tarihinde SSK'dan emekli olunca bu sefer Saray Sineması'nda İdari müdür olarak işe başladı ve 2005 yılına kadar bu görevini sürdürdü.

Aydın KULAK

Trabzon'da 1945 yılında doğdu. Lis öğrenimini yarıda bırakarak İnci Sinemasında gişe memuru olarak çalışmaya başladı. Ali Karakullukçu tarafından makinist olarak yetiştirilen sanatçı 1963 yılında Saray Sinemasında makinistliğe başladı. Dokuz yıllık bir süre burada çalıştıktan sonra 1972 yılında SSK'ya memur olarak girdi ve 1987 yılında bu kurumdan

emekli oldu. Emeklilik sonrasında tekrar Yeni Saray sinemasında makinist olarak çalışmaya başladı ve 2005 yılına kadar burada çalıştıktan sonra sinemadan ayrıldı.⁸⁴

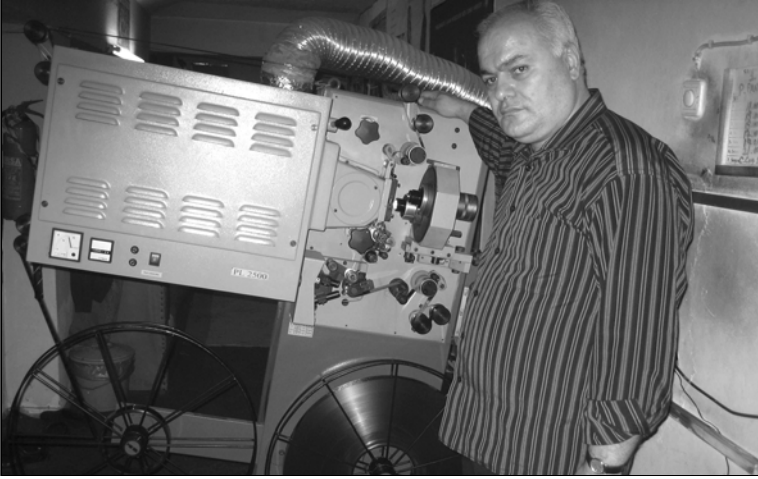
Erdoğan TERZİ (Karadağlı)

Trabzon'un Akçaabat / Akçaköy Beldesi'nde 1960 yılında doğdu. Sanat Lisesini bitirdikten sonra emniyet teşkilatında memur olarak çalıştı ve 2004 yılında emekli oldu. 1976 yılında İstanbul'da Harbiye Konak Sinemasında makinist kursu aldı. 13 yıl bu sinemada çalıştı. Emeklilik sonrası sinemaya olan ilgisi nedeniyle 2005 yılında tekrar Rayol Sinemalarında maki-

⁸⁴ Sanatçının kendisiyle 01.04.2006 tarihinde gerçekleştirdiğimiz söyleşiden alınmıştır.

nistliğe başlamış olup, halen bu sinemada makinistlik yapmaktadır.⁸⁵

Yaşar ÖZKAN

Trabzon'un Maçka / Oğulağaç Köyü'nde 1961 yılında doğdu. Lise eğitimini yarıda bıraktı. 7 yaşında başlayan sinema tutkusu nedeniyle sinemaya bağlandı. Bir akrabasından makinistliği öğrendi. 1979 yılında Zonguldak'ta makinist olarak çalıştı. Melek, Konak, Sümer, Saray Sinemalarında çalıştı. Son olarak Ra Sinemalarında mesleğini devam ettirmektedir.⁸⁶

⁸⁵ 25.03.2006 tarihinde kendisiyle yaptığımız röportajdan.

Mustafa KOÇ

Trabzon'un Akçaabat İlçesi'nin Şinik Köyü'nde 1980 yılında doğdu. Lise eğitimini yarıda bıraktı. Bir süre makinistlik eğitimi aldı. 2002 yılında Konak Sine-masında makinistlik yapmaya başladı. Halen Royal Sine-malarında makinistlik yapmaktadır.⁸⁷

⁸⁶ 25.03.2006 tarihinde sanatçıyla yaptığımız röportajdan.

⁸⁷ 25.03.2006 tarihinde kendisiyle yaptığımız röportajdan.

Fırat MUMCU

Trabzon'un Akçaabat Asor Köyü'nde 1979 yılında doğdu. Trabzon Endüstri Meslek Lisesi mezunu olup, fenerci olarak ilk kez sinemada görev aldı. Görsel olarak makinistliği öğrendi ve 1997 yılında Saray Sinemasında makinist olarak çalışmaya başladı ve halen Ra Sinemasında mesleğini devam ettirmektedir.⁸⁸

25.03.2006 tarihinde Sanatçıyla yaptığımız röportajdan.

Taner GÖLE

Trabzon'un Akçaabat İlçesi'ne bağlı Doğanköy'de 1976 yılında doğdu. Ortaokul öğreniminden sonra sine-maya olan ilgisi nedeniyle sinemaya dönmeye karar verdi ve 1997 yılında Saray Sinemasında makinist olarak işe başladı. 2002 yılında Royal Sineması'na geçmiş olan sanatçı mesleğini bura-da devam ettirmektedir.⁸⁹

⁸⁹ 25.03.2006 tarihinde Sanatçıyla yaptığımız röportajdan.

FİLM YAPIMCILARI – YÖNETMENLER VE OYUNCULAR

Murat KÖSEOĞLU

Trabzon/Akçaabat'ta bağlı Karaman Köyü'nde 1902 yılında doğdu. İlköğreniminden sonra bir süre serbest dolaşmış olan sanatçı kendisini sinema dünyasında buldu. Kısa sürede bu sanat dalında önemli bir aşama

kayıt ederek film yapımcılığına başladı. İlk olarak 1932 yılında Sinema işletme-ciliği yaptı. 1945 yılında Nazif Duru ile birlikte “Atlas Film Şirketi”ni kurdu. Bir süre sonra bu ortaklığa son vererek kendi adına “Acar Film Şirketi”ni kurdu. 1975 yılında “Türkiye Filmciler Derneği”nin başkanlığına getirildi. 1975 yılında vefat etti.

İmza attığı filmler:

İstanbul'un Fethi, Kızıltuğ, Miras Uğrunda, Senin İçin, Duvaklı Göl, Hayat Cehennemi, Kitibiyoza Tuzak, Fosforlunun Oyunu, Fosforlu Cevriye, Civanmert, Yumurcak, Ya O Ya Ben, Özleyiş, Ölüm Film Çekiyor, Ver Elini İstanbul, Yumurcak Faka Basmaz, Fosforlu Oyuna Gelmez, Şehvet Uçurumu, Hodri Meydan, Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri, Kendini Arayan Adam, Kahpe, Beyaz Güvercin, Gençlik Rüzgarı, Uçurumdaki Kadın, Dağlar Bizimdir, Acemi Çapkın, Hizmetçi Dediğin Böyle Olur, Son Tren, Sonsuz Geceler, Kadın İsterse, Garip Bir İzdivaç, Çiçekçi Kız, Vahşi Gelin, Buzlar Çözülmeden, Dişi Düşman, Boğaziçi Şarkısı, Kolsuz Kahraman, Yakut Gözlü Kedi, El Kızı, Sözde Kızlar, Dokuzuncu Hariciye Koşuşu, Çıldırıtan Arzu, Tapılacak Kadın, Alpaslanın Fedaisi Alpago, Kırbaç Altında, Ağlayan Bir Ömür, Ayşem, Dünyanın En Güzel Kadını, Sevmekten Korkuyorum, Yalan Yıllar, Sarmaşık Gülleri, Seninle Düştüm Dile, Aşk Mabudesi, Buruk Acı, Ala Geyik, Yarın Başka Bir Gündür, Sen Bir Meleksin, Saadet Güneşi, Bülbül Yuvası, Sosyete Şakir, Herkesin Sevgilisi, Güller ve Dikenler, Firari Aşıklar, Gelin Çiçeği, Mavi Eşarp, Aşk Hikayesi, Aşk Uğruna, Aşkların En Güzeli, Şehvet Kurbanı, Sisli Hatıralar, Dinmeyen Sızı, Asi Kalpler, Vahşi Bir Kız Sevdim, Vukuat Var, Zambaklar Açarken, İzdırap, Gülerken Ağlayanlar, Arap Abdo, Mahpus, Asiye Nasıl Kurtulur, Aşk Mahkumu, Yazık Oldu Yarınlara, Sokaklardan Bir Kız, Sabıkalı, Cici Kız, Şenlik Var, Bal Kız, Babaca, Babaların Babası, Sevimli Frankenstein, Minik Cadı, Köçek, Tek Başına, Şahin, Evlilik Şirketi, Alev.

Osman ALYANAK

Osman Alyanak İdmanocağı – Görelespor maçında (29.08.1937)
soldan ikinci

Trabzon’da 1916 yılında doğdu, ancak kayıtlarda doğum yeri olarak İstanbul gösterilir. Küçük yaşlarda spora ilgi duymaya başladı. Trabzon’un saygın Futbol Kulüplerinden İdmanocağı Atletizm Takımı’na ve ardından da İdmanocağı Futbol Takımı’na girdi. Uzun bir süre bu takımda oynadı ve oradan Galatasaray Futbol kulübüne transfer oldu. Ses Operetinde sahneye çıktı. Sinemaya duyduğu ilgi sonucunda dublaj sanatçısı olarak sinemaya geçti ve 1952 yılında ilk filmi “İstanbul Geceleri” adlı filmde rol aldı. Karakter rollerinde başarı sağladı. Sinemanın vazgeçilmez, aranan karakterlerinden biri olarak hafızalarda yer etti. 139 filmde rol almış olan sanatçı 1991 yılında öldü.

1972 yılında 4. Adana Altın Koza Film Şenliğinde “En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu” ödülünü aldı.

Başlıca filmleri:

İstanbul Geceleri, Beni mahvettiler, Yıldızlar Revüsü, Süt Kuzuları, Memiş İle İbiş, Anaforçular Kralı, Kubilay, Kan Kardeşler, Bu Kız Böyle Düştü, İki Kafadar Deliler Pansiyonunda, Kanun Namına, Kırk Gün Kırk Gece, İstanbul Canavarı, Üç Baba Torik, Drakula İstanbul’da, Kanlı Nigar, Meçhul Kadın, Kadın Severse, İlk ve Son, Şehir Yıldızları, Sazlı Damın Kahpesi, Kara Talih, Ak Altın, Gelinin Muradı, Meyhanecinin Kızı, Mapushane Çeşmesi, Yalnızlar Rıhtımı, Abbas Yolcu, Gönül Kimi Severse, Suçlu, Yangın Var, Seni Kaybedersem, Sessiz Harp, Toros Canavarı, Hatırla Sevgilim, Avare Mustafa, Üç Tekerlekli Bisiklet, Şaka Yapma, Ekmek Parası, Battı Balık, Korkusuz Kabadayı, Kızlar Büyüdü, Hiç mi Beni Sevmedin, Yolcu, Macera Kralı, Dişi Kurt, Taşralı Kız, Çiçekçi Kız, Ateş Gibi Kadın, Buzlar Çözülmeden, Hüseyin Baradan Çekilin Aradan, Sonsuz Geceler, Pantolon Bankası, Çıtkırıldım, Hudutların Kanunu, Kumarbazın İntikamı, Kırbaç Altında, Altın Çocuk Beyrut’ta, Kızılırmak, Karakoyun, Ana, Sarmaşık Gülleri, Kuyu, Can Pazarı, Ayşem, Acı İle Karışık, Küçük Hanımefendi, Yavrum, İç Güveysi, İmzam Kanla Yazılır, Umud, Onu Allah Affetsin, Sevgili Muhafızım, Dikkat Kan

Aranıyor, Son Nefes, Emine, Üç Öfkeli Adam, Şeytana Uyduk Bir Kere, Sıra Sende Yosma, İntikam Saati, Hasret, Bir Teselli Ver, Namus ve Silah, Yaralı Kurt, Yağma Hasan'ın Böreği, Hakikat, Estergon Kalesi, Ölüm Dönemeci, İtham Ediyorum, Mustafam, Irmak, Gökçe Çiçek, Kaderimin Oyunu, Dönüş, Akma Tuna, Hazreti Yusuf, Üç Balıkçı Kız, Şeytanın Kurbanları, Kara Toprak, Kader, Sevmek İstiyorum, Namus Borcu, Yaban, Almanya'da Bir Türk Kızı, Zavallılar, Kardeşim, Yatık Emine, Diyet, Kardeş, Babacan, Üç Kağıtçılar, Şöhret Budalası, Seks ve Şantaj, Keloğlan İz Peşinde, Soysuzlar, İzin, Hayret 17, Batsın Bu Dünya, Deli Yusuf, Bir Gün Mutlaka, Beş Milyoncuk Borç Verir misin, Analar Ölmez, Nereye Bakıyor Bu Adamlar, Liseli Kızlar, Küçük Ev, Vahşi Gelin, Çekiç ve Titreşim, Madrabaz, Şark Bülbülü, Bereketli Topraklar Üzerinde, Zübük, Kan Bağı, Çöl Cenneti, Uç Güzel Güvercinim, Bırakın Yaşasınlar, Bir Yudum Sevgi, Acımak, Anayurt Otel, Gece Yolculuğu, Bir Küçük Bulut, Sözde Kızlar... vs

Aysel GÜREL

Trabzon'un Ganita Mahallesi'nde 7 Şubat 1920 tarihinde doğdu. Sinema sanatçısı Müjde Ar'ın annesidir. Sinemanın yanında müzik ve tiyatro ile de ilgilenmiştir.

1985 yılında Palermo Yarışmasında "O Şarkıyı Henüz Yazmadım" adlı şarkı ile birincilik ödülünü almıştır.

Sanatçının Oynadığı filmler şunlardır:

Yurda Dönüş (1952), Tek Kollu Canavar (1954), Meyhane Köşeleri (1954), Üvey Ana (1971), Gümüş Gerdanlık (1972), Hop Dedik Kazım (1974), Tantana Kardeşler (1976), Öyle Olsun (1976), Kaybolan Saadet (1976), Arzu (1976), Yansın Bu Dünya (1977), Enayiler Kralı (1977), Bir Tanem (1977), Aşk Dönemeci (1977), Kan (1977), Beyaz Kuş (1977), Kupa Kızı (1986), Fosforlu Cevriye (2000).

Muallâ KAYNAK

Tiyatro ve sinema oyuncusu olan sanatçı 1931 yılında Trabzon’da doğdu. 1954 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları’nın çocuk bölümünde tiyatroya başladı. Aynı yıl “Vahşi İntikam” filmi ile sinema dünyasına ayak bastı. Bir süre “Karaça” ve “Ses” operetlerinde çalıştıktan sonra tekrar Şehir Tiyatrolarına döndü. Bir ara Gazanfer Özcan Tiyatrosu’nda çalıştı. 1958-1960

yıllarında önde gelen kadın oyuncularından birisi oldu. Evlendikten sonra tiyatro ve sinemayı bıraktı. 1961 yılında “Kırık Kanatlar” filmiyle “En İyi Kadın Yapımcı” ödülünü aldı.

Oynadığı Filmlerden bazıları:

Kanları İle Ödediler, Miras Uğruna, Tuş, Fırtına Geçti, Gurbet, Yaprak Dökümü, Hicran Yarası, Acı Desatüf, İzmir Ateşler İçinde, Kırık Çanaklar, Sabırtası, Melekler Şahidimdir... vs.

Duygu SARIOĞLU

Trabzon’da 1932 yılında doğdu. Tiyatroda başladığı sanatını dekorculuk, grafikerlik ve asistanlık şeklinde devam ettirerek “Bilinmeyen Yol” adlı filmle 1964 yılında yönetmen olarak sinemaya geçti. Yönetmen olarak sanatını devam ettirdi.

Yönetmenliğini yaptığı filmler:

Ben Öldükçe Yaşarım, Vatan ve Namık Kemal ...

Erol GÜNAYDIN

Akçaabat Postası Gazetesi arşivi

Akçaabat Ortamahalle’de 1933 yılında doğdu. Kızır Mehmet Ağa’nın torunudur. İlk tahsile başladığı Kamara İlkokulu’ndan sonra eğitime Galatasaray Lisesi’nde devam etti. Kendi ifadesiyle 1950 yılında okulun temsil koluna seçildi. 1955 Yılında Haldun Dormen Tiyatrosunda tiyatroya başladı ve ilk olarak “Klopatra’nın Oyunu” adlı oyunda oynadı. 1956 yılında ise sinema ile de ilgilenir ilk olarak jön olarak Muhterem Nur ile

Yaşar Kemal'in senaryosunu yazmış olduğu “Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde” filminde rol aldı. 200 kadar filmde rol almış olan sanatçı 4. Antalya Altın Portakal Film Festivalinde “En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu” ve “En İyi Senaryo Yazarı” ödüllerine layık görüldü. Hemen hemen dönemin tüm sinema oyuncularını ile birlikte çalışma olanağı buldu⁹⁰.

Sanatçının rol aldığı filmler:

Yeşil Kurbağalar (1960), *Battı Balık* (1962), *İki Gemi Yan Yana* (1963), *Yedi Kocalı Hürmüz* (1963), *On Güzel Bacanak* (1964), *Erkek Sözü* (1964), *İsyancılar* (1965), *Güzel Bir Gün İçin* (1965), *Eşrefpaşalı* (1966), *Ölüm Tarlası* (1966), *Yalnız Adam* (1966), *Kovboy Ali* (1966), *Çelik Bilek* (1967), *Sinekli Bakal* (1967), *Casus Kıran* (1968), *İntikam Yemini* (1969), *Vur Patlasın Çal Oynasın* (1970), *Yılmayan Şeytan* (1972), *Ben Doğarken Ölmüşüm* (1973), *Tatlım* (1973), *Yer Yüzünde Bir Memleket* (1973), *Düğün* (1973), *Hamsi Nuri* (1973), *Diyet* (1974), *Canım De Bana* (1975), *Ayıkla Beni Hüsnü* (1975), *Tokmak Nuri* (1975), *Kime Niyet Kime Kısmet* (1976), *Dağın Kazımlar Geliyor* (1976), *Tepedeki Ev* (1976), *Renkli Dünyalar* (1980), *Bir Yudum Mutluluk* (1982), *Pehlivan* (1984), *Şaşkın Gelin* (1984), *Yavru Kuş* (1985), *Ekmek Elden Su Gölde* (1985), *Her Şeyim Sensin* (1985), *Duyar mısın Feryadımı?* (1985), *Yaygara* (1986), *Ağa Bacı* (1986), *Bu Muhtar Başka Muhtar* (1986), *Savunma* (1986), *Kıratlı Süleyman* (1986), *Acı Lokma* (1986), *Gelmeyin Üstüme* (1986), *İki Milyarlık Bilet* (1986), *Biz Doğarken Ölmüşüz* (1987), *Aile Pansiyonu* (1987), *Kuşatma 2* (1987), *Karartma Geceleri* (1990), *Her Şeyi Bitirdik* (1990), *Menekşe Koyu* (1990), *Ömerçip* (2003), *Pardon* (2004), *Cennet Mahallesi* (2004).

⁹⁰ Sanatçı ile ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz: Akçaabat Postası, 31-6 Kasım 1989 (s.29), 7-13 Kasım 1989 (s.30), 14-20 Kasım 1989 (s.31) sayılar.

Tv Dizileri:

Saat Sabahın Dokuzu (1987), Dotorlar (1989), İnsanlar Yaşadıkça (1989), Çiçek Taksi (1994), Tatlı Kaçıklar (1996), Köşe Kapmaça (1996), Sıdika (1998), Hırsız Polis (2005), Cennet Mahallesi.

Senaryoları:

Güzel Bir Gün (1965).

Hayati HAMZAOĞLU

Yomra'nın Kocaba Köyü'nde 1933 yılında doğdu. İlköğreniminden sonra kuyumculuk yaptı. 1954 yılında “Köy Çocuğu” adlı film ile sinemaya adım attı. Kötü adam tipler ve karakterlerinin oyuncusu oldu. 1969 yılında Adana'da “Altın Koza”, 1970 yılında “Antalya Altın Portakal Film Festivali”nde “En Başarılı Yardımcı Oyuncu” ödülleri aldı. 224 filmde rol almış olan Sanatçı 15.04.2000

tarihinde Antalya'da öldü.

Sanatçının rol aldığı filmlerden bazıları şöyledir:

Damga, Geçim Otobüsü, Sevgi Damlacıkları, Eroin Hattı, Büyük Günah, Veda Türküsü, Seni Sevmeyen Ölsün, Oteldeki Cinayet, Kral Affetmez, Çoban Aşkı, Çalığışu, Yaygara, Hz. Ayşe, Yaralı Can, Kuşatma, Şok, Kan Çiçek Açtı, Efeler Diyarı, Çakırcalı Mehmet Efendi, Hacer Ana ve Oğulları, Sultan, Mayın, Kurtuluş, Osmancık, Her Şey Güzeldi, Aşka Vakit Yok, Leke, Oy Bebek, Alev Gibi Bir Kız, Tatar Ramazan, Tatar Ramazan Sürgünde, Gönlüm Haktan Yana, Tomurcuk, 99 Mustafa

Abdullah ERGÜN

Kadir Yeter arşivi

Trabzon'un Akyazı Beldesi'nde (Köyünde) 11.01.1933 tarihinde doğdu. 1945 yılında Cudibey İlkokulundan mezun oldu. Ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle Sanat Lisesinin 2. sınıfından ayrıldı. Devlet Malzeme Ofisi ve Denizcilik Bankasında çalıştı. 1960 yılında Almanya'ya gitti ve Münih Şehrinde "Trabzon Restoranı" adlı bir lokanta açtı. Bir gün İstanbul'da bir lokantada yemek yerken kendi ifadesiyle yanına

tanımadığı bir şahıs gelir ve ona film çekiminde rol almasını ister. Ancak Almanya'daki işyeri nedeniyle bu teklifi kabul etmedi ve Almanya'ya döndü. Daha sonraları tekrar Türkiye'ye döndüğünde aynı adamın bir deneme filmi ısrarı ile film çekiminde rol aldı ve çok beğenildi. Sonunda Bursa'da çekimi yapılan ve Fatma Girik ile Tamer Yigit'in rol aldıkları filmde rol aldı. Film çekimi sonunda tekrar Almanya'ya döndü. Bu sırada Yılmaz Güney ile tanıştı. Birlikte üç film çevirdiler. Sonra İsviçre'ye gidip, orada bir fotoroman çekerek Trabzon'a döndü. Akyazı Beldesi'ne yerleşti. Yılmaz Güney'in dışında Ayhan Işık, Orhan Günşiray ile yakın dostlukları oldu. Yaşamını Akyazı Köyü'nde mütevazı bir şekilde sürdürmektedir.

Bana şöyle söyledi 'Beş tane
kırdağ. Benim filmi şimdiki
filme bağlayınca seni oynatmak
istiyorum. Kabul edersen
dedi. Benim ona Almanya'daki
iş veritimi söyledim. Çok ısrar
etti. Lâzım müddetini
Lâzım dedim. Çok inatçı
dedi bana. Bir kartını bana
uzatı. Bir süre sonra Almanya'da
fittim. Tekrar Beş Ayrı
Bacaklı Restoranda tanıştık
kısa süre beni bürosu getirdi.
Nedir. Yarın gelde sana bir
Deneme filmi çekelim dedi
Bende Gari gideceğini dedim
ve kabul etti.

Sanatçı, 8 reklam
filmi, 3 fotomodellik, 13
fotoromanda; 1 İtalyan ve 1
de İngiliz olmak üzere iki
ayrı yabancı filmde rol aldı.⁹¹

*Sanatçının bizlere lütfettiği
biyografisini anlatan mektuptan
bir parça.*

⁹¹ Sanatçının şahsıma lütfettiği 23 Haziran 2005 tarihli kendi biyografisinden özetlenmiştir.

Ersun KAZANÇEL

Trabzon'un Ortahisar Mahallesi'nde 1936 yılında doğdu. Aslen tiyatro sanatçısı olan Kazançel, önemli tiyatro ustaları arasında yer aldı. Sanatçı 1958 yılında "Ölüm-den de Acı" filmi ile sine-maya adım atmıştır. Yüzden fazla filmde rol aldı. 1993 yılında İstanbul'da öldü.

Rol aldığı filmlerden bazıları: Acı Seveda, Binnaz, Şoför Nebahat Bizde mi

Kabahat, Göklerdeki Sevgili...vs.

Osman BAŞ

Akçaabat'ın Sarıtaş Mahallesi'nde 1937 yılında doğdu. Ortaokulu burada tamamladıktan sonra İlhami Gencer ile birlikte girmiş olduğu Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi'nde başarılı olamayıp

liseyi terk etti. Kendi ifadesine göre küçük yaşlarda resme karşı bir ilgi duydu. 1950'li yıllarda ortaokullar arasında yapılan bir resim yarışmasında Türkiye birinciliğini elde etti. 1956 yılında Trabzon'dan kaçarak İstanbul'a gitti. Üsküdar'da bir hemşehrisinin bakkal dükkanında çalışırken bir reklam firmasının düzenlediği vitrin yarışmasında birinci oldu. Daha sonra seriograf ve aplikasyon atölyelerinde çalışır. Zeki Faik İzer'in annesi aracılığı ile Beyoğlu'na gider. Beyoğlu Tel

Sokak'ta seriograf ve desinatörlük yapmaya başlar. Bir ara basına ilgi duyar ya da geçim nedeniyle İstanbul Postası ve Günaydın gazetelerinde muhabirlik yapar. Bu arada Enver Paşa'nın torunlarından rejisör Faruk Genç ile tanışır ve onun yardımıyla filmlerde jenerik yazmaya başlar. İlk olarak *“İzmir Ateşler İçinde Yanıyor”* filminde bir Yunan subayını canlandırmak suretiyle sinemaya ayak basar. Daha sonra işçi olarak Almanya'ya gidip, Berlin ve Köln şehirlerinde sanat çalışmalarını devam ettirdi. Köln de bulunduğu sırada üç oyunda rol aldı. Bu sırada Berlin'de Günaydın ve Tercüman gazetelerinin muhabirliğini yaptı. Baş, bir süre sonra “Güney-Batı Alman Tv-Radyosu”nda *“Fabrikalar Ülkesi”* ve *“Nuril'in Rüyası”* oyunlarda rol aldı. Berlin film festivaline katıldı ve burada ünlü aktör Ömer Şerif ile tanıştı. Daha sonra *“Türklerin Kralı Fredi”*, *“Yeni Semtin Yeni Sakinleri”* ve *“Berlin'de Küçük Anadolu”* adlı üç Alman filminde rol aldı. 1980 yılında Türkiye'ye döndü ve politikaya atıldı. 1984 yılında Akçaabat Belediyesi meclis üyeliği, 1989 yılında Trabzon Belediyesi İl encümen üyeliğine seçildi. İki yıl bu görevini sürdürdükten sonra politikadan ayrılarak baba mesleği dondurmacılığa başladı. Yaklaşık 80 kadar filmde değişik roller alan sanatçının yukarıda belirtilen filmlerin dışında hatırlayabildiği filmler şunlardır:

*Çöl Kanunu,
Erkek Severse, Ailenin
Yüzkarası, Kırık Saz,
Bahriyeli Ahmed,
Umud Sokağı, Ölüme
Çeyrek Var, Azrail
Benim.⁹² Şoför Aşkı,
Genç Osman, Malkoç-
oğlu, Fabrikanın Gülü*

Sanatçı ile 11.06.2005 tarihinde Akçaabat'taki evinde gerçekleştirdiğimiz özel röportajdan kayıtlanmıştır.

*Ayşecik, Küçük Hanım-efendi, Kanundan Kaçılmaz, İzmir Ateşler İçinde.*⁹³

Osman Baş, Ömer Şerif ile birlikte.

Tanju GÜRSU

Trabzon/Akyazı Belde-
si'nin Cami Mahallesi'nde
1938 yılında doğdu. İstanbul
Üniversitesi Hukuk
Fakültesine girdi. 1961
yılında "Artist Mecmuası"nın
düzenlemiş olduğu "Artist
Yarışması"nı kazanarak
sinemaya adım attı. 1962
yılında Aydın Arakon'un
yönetmiş olduğu "Fosforlu
Oyuna Gelmez" oyununda
rol aldı. Bir süre sonra Özden
Çelik ile birlikte Ant Film

Şirketi'ni kurarak film yapımcılığına başladı. Böylece ilk film
yapımcılığı Orhan Elmas'ın başrolünü oynadığı "Duvarların
Ötesi" adlı film oldu. Ancak işler istediği gibi gitmeyince tek
başına film yapımcılığı yapmaya karar vererek Özden Çelikle
yollarını ayırıp "Gürsu Film" adlı şirketi kurdu. 1985 yılında
çekmiş olduğu "Mardin Münih Hattı" adlı televizyon dizisi
kendisine önemli olanaklar yarattı. Tüm sinema kuruluşlarının

⁹³ Akçaabat İlköğretim Okulu, Haydar Gedikli, Akçaabat 1998,s.58-59.

kurucu üyeliğini yaparak yönetim kurullarında görev aldı. 1995 yılında “Süper Yıldız” dizisini çekti. Ardından “Böyle mi Olacaktı?” dizisinde oynadı. 1998 yılında bir süre SODER (Sinema Oyuncuları Derneği) in başkanlığını yaptı. 2005 yılında “Trabzon Belediyesi Kültür Kurulu” üyesi oldu.

Oyuncu olarak 100, yapımcı olarak 30 ve yönetmen olarak 10 olmak üzere toplam 140 filmde yer aldı.

1996 yılında 33. Antalya Film Şenliği’nde “Köpekler Adası” filmiyle “En İyi Erkek Oyuncu”;

1988 yılında “Kurtar Beni” filmiyle “En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu” ödüllerini aldı.

Rol aldığı filmlerinden bazıları şunlardır:

Gurbet Kuşları, Duvarların Ötesi, Ölmeyen Aşk, Çanakkale Aslanları, Haremde Dört Kadın, Buruk Acı, Vurun Kahpeye, Vahşi Gelin, Bir Sevgi İstiyorum, Devler Savaşıyor, Kara Murat Kurtar Beni; televizyon dizisi olarak ise Süper Yıldız.⁹⁴

⁹⁴ Turan Aksoy, Soder Sanatçıları Ansiklopedisi, İst.2001, s.69.

Kemal AYDAN

Trabzon'da 01.04.1939 tarihinde doğdu. Çocukları gibi o da sinemanın cazibesine takıldı. Pek çok film ve belgeselde oyuncu ve yapımcı olarak yer aldı. Bir süre İstanbul'da oto galericiliği yapmış olan sanatçı Almanya'ya giderek Hannover Şehri'nde lokanta işletmeciliğine başladı.

Sanatçının filmlerinden bazıları:

*Aşka Vakit Yok, Silaha Yeminliydim, Gitti Canımın Cananı, Hata Bulma, Eski Günler, Gözlerin Bela Senin, Kadersizler, Severe Ayrılalım, Sıra Sende Yosma, Toprağın Kanı, Akrepler, Tütiüncü Kız Emine, Yuvasızlar, Çile, Marmara Hasan, Garibanım ağabeyler, 222 Nolu Dosya, Kara Kartal, Nefesini Keseceğim...vs.**

* Biyografi Nilgün Aydan'dan temin edilmiştir.

Kemal TOK

Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı Derecik Bel-desi'nde 15.08.1940 tarihin-de doğdu. Trabzon Lisesi 2. sınıfta iken ailece İstanbul'a göçtü. Öğrencilik yıllarında tiyatroya ilgi duyan sanatçı, Halkevi Tiyatrosunda çalış-maya başladı. İstanbul'a yer-leştikten sonra değişik tiyat-ro toplulukları ile Anadolu turnelerine katıldı. Askerlik dönüşü kendini Yeşilçam'da buldu. 200'e yakın sinema

ve televizyon filminde rol almış olan sanatçı sinema dünyasında hizmet vermiş, 26. 06. 2010 tarihinde vefat etmiştir.

Sanatçının filmlerinden bazıları: *Yaprak Dökümü*, *Saat Sabahın Dokuzu*, *Alaturka*, *Yalnız Efe*, *Milyoner*, *Ağaların Düğünü*, *Yahya Kaptan*, *Kuyucaklı Yusuf*, *Osmancık*, *Çapkın*, *Tatil Aşkları*.

Televizyon Dizisi olarak; *Büccir Cadı*, *Acımak*, *Üvey Baba*, *Sır Kapısı*, *Kalp Gözü...* vs.*

* Biyografi sanatçının bizlere göndermiş olduğu 04.04.2006 tarihli hayat öyküsünden özetlenmiştir.

Nur İNSEL

Tiyatro ve sinema sanatçısı olan sanatçı 1942 yılında Trabzon'da doğdu. Lise öğreniminden sonra memur olarak Deniz Yolları'na girdi. Ses dergisinin düzenlemiş olduğu bir yarışmada finalist oldu. Aynı yıl “Ne Şeker Şey” adlı filmle sinemaya geçti. 1964-1965 yılları arasında Ulvi Uraz Tiyatrosu'nda sahneye çıktı. Daha sonra ticarete atılarak sanattan uzak kaldı.

Oynadığı filmler:

Aşka Susayanlar, Badem Şekeri, Çiçeksiz Bahçe, Dostluklar Yaşadıkça, Yılların Ardından.

Salih ESKİCİOĞLU

Trabzon/Akçaabat'ta 1943 yılında doğdu. Trabzon Ortaokulu'nu bitirdi. Değişik işlerde çalıştı. Sanat dünyasında "Balıkçı Ahmet" adıyla anılır. Askerden döndükten sonra 1965 yılında "Mahallenin Sevgilisi" adlı filmde rol aldı. Daha sonra Natuk Baytan'ın yönettiği ve Cüneyt Arkın, Figen Say, Tunç Oral ve Yılmaz Keskin'in oynadıkları "Horasan'dan Gelen Bahadır" filminde rol aldı. 1968-1972 yılları

arasında sinemaya ara vererek Trabzon Sosyal Sigortalar Kurumu'nda memurluk yaptı. 900 kadar film ve 40'a yakın televizyon dizisinde rol aldı. Sanatçının önemli sinema ve televizyon filmlerinden bazıları şunlardır:

Gözlerin Sevda Senin, Babanın Evlatları, Yosma, Alnımdaki Bıçak Yarası, Serseri, Şabaniye, Emanet, Gurbet Kadını, Ana, Babanın Evlatları, Dostlar Sağolsun, Gazap Rüzgarı.

Televizyon dizisi olarak: *Üvey Baba, Benim İçin Ağlama, Bana Babamı Anlat, Hayatım Roman, Dedem, Gofret ve Ben, Hapishane Ağası, Üvey Ana, Kaygısızlar, Benim İçin Ağlama, Bizim Ev, Dişi Kurt..vs.*⁹⁵.

⁹⁵ Biyografi sanatçının kendisi ile 01.04 2006 tarihinde yapmış olduğumuz sohbetten.

Gölsüm KAMU

Asıl adı Mine Gül Kamu olan sanatçı 1944 yılında Trabzon'un Sürmene İlçesi'nde doğdu. Notre-Damesion Fransız Kız Lisesi'ni bitirdi. Tiyatro ve sinema sanatı ile ilgilendi. 1962 yılında Kent oyuncularını ile sahneye çıktı. Gern-Ar, Gülrüz Sururi ve Engin Cezzar topluluklarında çalıştı. 1964 yılında "Afili Delikanlı" filmiyle sinemaya geçen sanatçı 1967 yılında ses sanatçısı olarak sahne aldı.

Temel GÜRSU

Trabzon/ Akyazı Beldesi'nin Cami Mahallesi'nde 1945 yılında doğmuş olan sanatçı Bakırköy Lisesi'nden mezun oldu. Acar Film Stüdyolarında montaj, senkron, negatif montaj, laboratuvar ve ses ünitelerinde eğitim aldı. Bir süre ünlü yönetmenler ile birlikte asistan olarak çalışmıştır ki, bu yönetmenler arasında Ertem Eğilmez de vardır. 1970 yılı Kasımında Ertem

Eğilmez'in sahibi olduğu "Arzu Film" şirketinde ilk yönetmenlik denemesi olan "Dikkat Kan Aranıyor"u gerçekleştirdi.

Daha sonra günümüze kadar 92 adet uzun metrajlı sinema filmi, 11 adet televizyon filmi, 4 adet reklam filmi ve muhtelif kanallara 300 bölümün üzerinde televizyon dizisi yönetti.

Bugün sinema ve televizyon dünyasındaki bir çok yönetmeni yetiştiren ve mesleğe kazandıran Temel Gürsu, aktör Tanju Gürsu'nun kardeşidir.

Temel Gürsu, "TÜRKAV / Sinema Televizyon Eğitim Merkezi'nde "Film Yönetmenliği" dersleri vermekte ve halen bir sinema filmi projesi üzerinde çalışmaktadır.

Yönettiği filmlerinden bazıları:

Dikkat Kan Aranıyor, Hayat Sevince Güzel, Çocuğumu İstiyorum, Hostes, Yalan Dünya, Kızını Dövmeyen Dizini Döver, Gırgıriye de Büyük Seçim, Ateşdağlı, Sekreter, İlişki, Zulüm, İzin, Derbeder, Tapılacak Kadın, Yaşadıkça ve diğerleridir...

TV dizilerinden bazıları:

077 Acil Servis (TRT), Kaygısızlar (Kanal D), Süper Yıldız (Star), Canısı (Show), Sırılısıklam (Show), Tutuklular (Kanal D), Yasemin (Show), Bizim Mahalle (TRT), Zehirli Çiçek (Show), Tatlı Kaçıklar (ATV), Günah (TGRT), Yazgülü (Kanal D), Böyle mi Olacaktı (ATV), Berivan (Kanal D), Perçem (Show)...

Mine SOLEY

Akçaabat'ta 1948 yılında doğdu. Ortaokulu Trabzon'da okudu. İstanbul'a gittikten sonra 1963 yılında bir yarışma sonucunda "Adalar Güzeli" seçildi. Aynı yıl A. Alyanak'ın yönettiği "Fatoşun Bebekleri" filminde İzzet Günay - Sadri Alışık, Fatma Girik, Serpil Gül, Öztürk Serengil ile birlikte sinema oyunculuğuna başladı. Daha çok vamp rolleriyle ün yaptı. 300 kadar

filmde rol aldı. 1967 yılında şarkıcılığa başladı ve bu sanatını 1984 yılına kadar devam ettirdi. Oyunculuk serüvenini sinema ve televizyon dizilerinde sürdürmektedir. Sanatçının rol aldığı önemli sinema ve televizyon filmleri şunlardır:

Perişan, Şoförün Aşkı, Geçim Dünyası, Yankesici Kız, Canım Benim, Gönül Kuşu, Bırakın Yaşayalım, Aman Ne Girir, Aslan Pençesi, Killing İstanbul'da.

Televizyon dizisi olarak ise: *Hayat Bazen Tatlıdır, Gülüm, Marziye, Kılıbıklar, Çiçek Taksi.*⁹⁶

Osman YAĞMURDERELİ

⁹⁶ Aksoy,2001,123.

Trabzon'da 06.03.1953 doğdu. Ancak doğum yeri olarak Erzurum – Tortum gösterilir.

Ses Sanatçısı, Film Yapımcısı ve Yönetmen olan sanatçı aynı zamanda Yağmur Ajans'ın sahibidir. Pek çok ses ve sinema sanatçısının yetişmesinde büyük katkıları olmuştur.

Müjde AR

Trabzon'un Ganita Mahallesi'nden olup, 21.06.1954 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. gerçek adı Kamile Suat Ebrem'dir. Şarkı sözü yazarı ve tiyatro oyuncusu Aysel Gürel'in kızıdır. 8 yaşında Oraloğlu Tiyatrosu'nda sahneye çıktı. Bir süre tiyatro oyunculuğu ve mankenlik, fotomodellik yaptı. İlk kez TRT için çekilen "Aşk-ı Memnu (1974)" adlı dizide oynadı.

Daha sonra Babacan (1975) adını taşıyan filmle sinemaya geçti. Özellikle 1975 yılından sonra oynadığı ve kadın sorunlarının işlendiği filmlerle ünlendi. Türk sinemasının unutulmaz isimlerindendir. Sanatçı şu ödüllerin sahibidir:

23.Antalya Film Şenliği, 1986 En İyi Kadın Oyuncu Aaahhh Belinda.

30.Antalya Film Şenliği, 1993 En İyi Kadın Oyuncu Yolcu.

34.Antalya Film Şenliği, 1997 Yaşam Boyu Onur Ödülü. İstanbul Film Festivali, 2004 Sinema Onur Ödülü.

Sanatçının rol aldığı filmler şunlardır:

Baldız (1975), Pisi Pisi (1975), Köçek (1975), Batsın Bu Dünya (1975), Babacan (1975) , Öyle Olsun (1976), Adalı Kız (1976), Mağlup Edilemeyenler (1976), Deli Gibi Sevdim (1976), Gel Barışalım (1976), Selam Dostum (1976), Tosun Paşa (1976), Gülen Gözler (1977), Nehir (1977), Sarmaşdolaş (1977), Tatlı Kaçık (1977), Vahşi Sevgili (1977), Lanet (1977), Şahit (1978), Kibar Feyzo (1978), Töre (1978), Uyanış (1978), Aşk Ben mi Yarattım (1979), Lanet (1979), Çirkinler de Sever

(1980) , *Kır Gönünün Zincirini* (1980), *Ah Güzel İstanbul* (1981), *Feryada Gücüm Yok* (1981), *Delikan* (1981), *İffet* (1981), *Göl* (1982), *Şalvar Davası* (1983), *Aile Kadını* (1983), *Güneşin Tutulduğu Gün* (1983), *Fahriye Abla* (1984), *Gizli Duygular* (1984), *Dağınık Yatak* (1984), *Adı Vasfiye* (1985), *Dul Bir Kadın* (1985), *Aaah Belinda* (1986), *Asılacak Kadın* (1986), *Kupa Kızı* (1986), *Teyzem* (1987), *Afife Jale* (1987), *Kaçamak* (1988), *Arabesk* (1989), *Aşk Filmlerinin Unutulmaz Yönetmeni* (1990), *Yolcu* (1993) , *Ağır Roman* (1997), *Dar Alanda Kısa Paslaşmalar* (2000), *Komser Şekspir* (2001), *Eğreti Gelin* (2005)

Sanatçı son olarak bir televizyon için “*Kuş Dili*” adlı dizide oynamaktadır.

Tayfun PİRSELİMOĞLU

M. Reşat Sümerkan arşivi

Trabzon'da 1959 yılında doğdu. Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Viyana Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi'nde resim ve gravür dersi aldı. 2002 yılından beri yönetmen, film yapımcılığı ve senaristlik yapmaktadır.

Aldığı ödüller:

21. İstanbul Film Festivalinde Halk Ödülü.

Sanatçı Yönetmen olarak: *Kuartet*, *Hiçbir Yerde* ve *Dayım*.

Yapımcı olarak: *Otel*.

Film-senaryosu olarak: *Güz Sancısı*, *Hiçbir Yerde*, *İngiliz Kemal*, *Yeni Bir Yıldız*, *İz*, *Otel*.

Sanat Yönetmeni olarak: *İz* adlı filmlerde bulundu.

Hüseyin ALEMDAR

Y. Bedri arşivi

Trabzon'un Araklı İlçesi'nde 1 Mart 1962 tarihinde doğdu. Düzeltmenlik, yönetmen yardımcılığı ve senaryo yazarlığı yaptı. Şair ve Sinemacı Orhan Murat Arıburnu anısına 1990 yılından beri şiir, sinema ve fotoğraf dallarında sürekli olarak verilen "Arıburnu Ödülleri"nin kurucusudur. 1995 yılından beri Hera Şiir Kitaplığının editörlüğünü yürütmektedir. "Uzun Zamanlı Peliküle Yansımayan

Bir Film Hüznüyle Kırk" ve "Öteki"nin yönetmeni olarak anılıyor.

Toplanmış Sevgiler, Gecede Gülümseme, Aşk ve Prelüder, Tem Kitabı, Hüznün Kitabı ve Sinema Kitabı adlı yapıtların sahibidir⁹⁷.

Umay Umay

⁹⁷ Biyografi Sanatcının "Sinema Kitabı"ndan alınmıştır.

Trabzon'un Akçaabat İlçesi'nde 1966 yılında doğdu. Akçaabat'ın sevilen sima-larından Haydar Gedikoğ-lu'nun kızıdır.

1983'te İstanbul'a yerleşerek müzik ve sinema çalışmalarına ağırlık verdi. İlk önce TRT'nin ikinci kanalında gösterime giren "Gökkuşağı'nın Sekizinci Rengi" filminde baş oyuncu, senarist ve yönetmen olarak rol aldı. Aynı yıllarda Bir

Aşk Uğruna, Teleflaş, Artist Palas gibi televizyon filmlerinde oynadı. Müzik ile de ilgilenen sanatçı 1994'te kendi adını taşıyan ilk kasetini, 3 yıl sonra ikinci kasetini çıkardı. İlk kasetinin gelirini sokak çocuklarına adaması olumlu yankılar uyandırdı. 1996 ve 1997 yıllarında da "Veda Busesi" ve "Kırmızı Orospu" adlarını taşıyan iki kitabı yayımlandı. Kırmızı Orospu adlı kitabın içindeki öyküler Ankara Sanat Tiyatrosu tarafından oyunlaştırılarak sahneye konuldu. Sanatçı, yeni kasetler ve yeni kitaplar üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Bahadır TOK

Trabzon'un Akçaabat İlçesi'nde 1969 yılında doğdu. Kemal Tok'un oğludur. Üniversite mezunu olan sanatçı, babasının sinema sanatının içerisinde oluşu onu da sinemaya yöneltti ve 1985 yılında sinemaya adım attı. 50 kadar televizyon ve 25 sinema filmi olmak üzere 75 filmde rol aldı. Halen İstanbul'da "Bahadır Otomotiv" adlı işyerini çalıştırmaktadır. Sanatçı, 1989

yılında oynadığı Japon filmi "Beyaz Peçeli Kadın" filmiyle Japonya'da "En iyi erkek oyuncu ödülü"nü almıştır. Sanatçının filmlerinden bazıları şunlardır:

Milli Saraylar (1985), Ateşten Günler (1987), Saat Sabahın Dokuzu (1987), Gönül Dostları (1987), Yalnız Efe(1987), Ateş Gibi(1988), Zehir Hafife(1988), Dehşet Gecesi(1988), Atlı Karınca (1989), İnsanlar Yasadıkça (1989), Türkmen Düğünü (1989), Beyaz Peçeli Kadın (1989), Öğretmen Zeynep(1989), Düşte Gör (1990), Kanımdaki Şeytan (1990), Acı Kader (1990), Varyemez (1991), Benim Zaferim (1991), Gündüzün Karanlığı (1992), Yalnızız (1992), Suikast (1994), Kimsesizler (1995), Çiçek Taksi (1995), Ölümsüz Karanfiller (1996),Yahya Kaptan (1996), Böyle mi Olacaktı (1997), Işıklar Sönmesin (1997), Ateş Dansı (1998), Aynalı Tahir (1999), Zilyoner (1999), Emir Sultan (2000), Zehirli Çiçek (2000), Yangın Ayşe (2000), Fatih Sultan Mehmet (2000), Milli Saraylar (2000), Kaza (2004), Kulun Düştü İsyana (2005), Kalp Gözü –Sır Kapısı (2003-2006).

Ruhi SARI

Trabzon’da 1972 yılında doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini İstanbul’da Kartal Lisesi’nde tamamladıktan sonra Yüksek öğrenimine Konya Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Tiyatro bölümünde devam etti. 1987 yılında Kartal Sanat Tiyatrosunda çalışmaya başladı. Ölüler Konuşmak İster, Abbas Yola Giden, Carrar Ananın Tüfekleri adlı tiyatro oyunlarında oynadı. İlk olarak 1995 yılında “Sen

de Gitme” filmi ile sinemaya adım attı. Değişik televizyon ve sinema filmlerinde rol aldı. Son olarak “Yedi Tepe İstanbul” adlı tv dizisinde oynamaktadır.

1996 Antalya Altın Portakal Film Festivalinde “Genç Yetenek”, 1996 yılında “Adana Yılmaz Güney Jüri Özel Ödülü”; 1997 Ankara Film Festivalinde “Umut Veren Erkek Oyuncu”; 2000 Çasod “En İyi Erkek Oyuncu”; 2000 Sadri Alışık “En İyi Erkek Oyuncu”; 2000 Arıburnu “En İyi Erkek Oyuncu” ödüllerini aldı.

Televizyon Dizileri: *Şaşıfelek Çıkmazı* , *Yedi Numara*, *Yarım Elma*, Figüran, Sıdika, Yedi Tepe İstanbul, Alanya Almanya, Zilyoner.

Sinema filmleri: *Sen de Gitme Triandafilis* (1995), *Üçüncü Sayfa* (1998), *Derviş* (2001), *Sümelanın Şifresi I-II* (2011-2012)

Şeref YILMAZ

Trabzon'un Türk sinemasına en genç hediyesi olan sanatçı 1975 yılında Merkez Baklacı Köyü'nde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Trabzon'da tamamladı. Çocukluğunda tiyatro ve sinemaya ilgi duymaya başladı. Ortaokuldan mezun olduğu yıllarda Esra Kabera Tiyatrosu'nda tiyatro çalışmalarına başladı. 1977 yılında Ankara'da düzenlenmiş olan El Sanatları yarışmasında Tür-

kiye birincisi. "Mis Turkey" yarışmasında Türkiye üçüncüsü oldu. İlk olarak "Keje" adlı televizyon oyununda kamera karşısına çıkma fırsatı buldu. Hollandalı bir şirket için katalog çekimi teklifi aldı ve Hollanda'da katalog çekimlerini tamamladı. Ardından bir başka firmanın Moskova'daki fuar katalog çekiminde rol aldı. Bilboardlarda yer alan afişlerde ağlayan bir adam pozunu nedeniyle Ruslarca "Ağlayan Adam" diye tanınmıştır. Sinemaya ilk adımı ise "*Abdülhamid Düşerken*" filmiyle oldu. Ardından baş rollerini İlyas Salman ve Serpil Çakmaklı'nın yaptığı "*Çılgının Dağlarda Yükselir*" filminde oyunculuk ve yönetmen yardımcılığı yaptı. Sanatçı yapılan film tekliflerinde oldukça seçici davrandığını ve bu sanat dalında henüz yeni olduğundan dolayı rol aldığı filmlerin sayısının az olduğunu belirtiyor.⁹⁸ Türk televizyon ve sinemasının genç ve başarılı jönlerinden birisidir.

⁹⁸ Sanatçının kendisinin hazırlayıp 16.06.2005 tarihinde bize hediye ettiği 25 sayfalık hatıratından özetlenmiştir.

Ahmet ÖZBAYSAL

*Dağımdır.**

Trabzon'un Akçaabat İlçesi'nde 02.06.1978 tarihinde doğdu. Lise eğitimini tamamladıktan sonra tiyatroya ilgi duymaya başladı.

Ay Işığı Tiyatrosu'nun kurucuları arasında yer alan Sanatçı televizyon filmlerinde rol aldı. Halen Akçaabat Belediyesi Tiyatrosunda çalışmaktadır. olan Sanatçının oynadığı filmler: *Asiye, Yolun Sonu, Zeytin yağlı Yiyemem ve Dağlar*

* Biyografi Sanatçı ile 05.02.2006 tarihinde yapmış olduğumuz sohbetten.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Trabzon Şer'iyye Sicilleri*, 1916/ 376 - 38. a-b.
A. Şerif Onaran, *Muhsin Ertuğrul'un Sineması*, Ank. 1981.
Atilla Bölükbaşı, *Anılarda Trabzon*, 2006
Refik Ahmet Sevengil, *Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu II*, 1934.
Bir Tutkudur Trabzon (Y.K.Y.), İstanbul 1997.
M. Çapa – R. Çiçek, *20. Yüzyıl Başlarında Trabzon'da Yaşam*, Trabzon 2005.
M. Semih Baylan, *Trabzonlu Müzisyenler ve Musikimizde İz Bırakanlar*, Trabzon 1991.
Turan Aksoy, *Soder Sanatçıları Ansiklopedisi*, İstanbul 2001.
Haydar Gedikoğlu, *Akçaabat Merkez İlköğretim Okulu*, Akçaabat 1998.

Gazete ve dergiler:

- 1- Akçaabat Postası Gazetesi; 1-6 Kasım 1989, 7-13 Kasım 1989, 14-20 Kasım 1989.
- 2- Cumhuriyet Gazetesi; 14 Kasım 2005.
- 3- Halk Gazetesi; 14 Aralık 1947, 18 Şubat 1947, 4 Mart, 1947, 3 Aralık, 1956, 2 Mayıs 1952, 18 Ocak, 1947, 19 Şubat 1947, 7 Ağustos 1947, 30 Aralık 1947, 29 Kasım 1947, 26 Ocak 1954, 29 Kasım 1947, 26 Ocak, 1954, 29 Kasım 1947, 11 Haziran 1948, 8 Şubat 1948, 24 Haziran, 1949, 30 Aralık 1946, 9 Temmuz 1943, 23 Ağustos 1948, 26 Ağustos 1948, 3 II Teşrin 1942, 29 Ocak 1954, 17 Ocak 1947, 22 Aralık 1950, 19 Kasım 1954, 13 Kasım 1942, 6 Temmuz 1943, 5 Ocak 1951, 8 Haziran 1951, 5 Mart 1947, 21 Mart 1944, 24 Mart 1944,

- 28 Ekim 1947, 11 Şubat 1948, 23 Kasım 1949,
11 Nisan 1949, 14 Ocak 1949, 2 Mart 1948,
27 Mayıs 1953, 12 Haziran 1953, 2 Aralık 1952,
2 Nisan 1954.
- 4- Hürriyet Gazetesi (Tarih Eki); 24 Ağustos 2005,
5- İleri Gazetesi; 3 Aralık 1980, 20 Aralık 1977,
27 Ocak 1978.
- 6- Karadeniz Günlüğü Dergisi, Trabzon 1998.
7- Kıyı Dergisi, Temmuz 1988.
8- Referans Gazetesi; 5 Haziran 2004.
9- Türkiye Gazetesi; 16 Kasım 2005.
10- Türksesi Gazetesi; 10 Haziran 2001.
11- Yeni Yol Gazetesi, 19 Temmuz 1947, 26 Temmuz 1947,
7 Mayıs 1948, 1 Şubat 1947, 18 Ocak 1947, 28 Ocak 1948,
17 Haziran 1948.
12- Yeni Halk Gazetesi, 5 Teşrin 1943.

Adem KILIÇ

Doğum Tarihi -

TRT'de bir süre haber kameramanlığı yaptıktan sonra istifa etti. Serbest olarak çalışmaktadır. Oktay Kaynarca ve Mehmet Aslantuğ'la birlikte Üçgen Yapımevi Limited Şirketi isimli film şirketi kurdu. Üçgen Yapımevi için "Diziler furyadır, gelip geçer. Bir gün gelir insanlar belgesellere, öğrenmeye merak salarlar. Çekeceğimiz belgeseller sıradan değil ilgiyle izleyebileceğimiz dünya ölçeğinde belgeseller olacak" demişti.

YÖNETMEN FİLMOGRAFİSİ

Barcelona'nın Şifresi Temel - 2013

Moskova'nın Şifresi: Temel - 2012

Sümela'nın Şifresi: Temel - 2011

Bizim Çocuklar - 2000 Televizyon Dizisi
Gençler - 1986 Televizyon Dizisi, 39 Bölüm
Kahvaltıdan Önce - Televizyon Programı

YÖNETMENLİĞİNİ YAPTIĞI BELGESEL FİLMLER

Adıyaman - 1990
Kültür Bakanlığına yapılan belgeselin yapımcısı F.
OTEK

Filmin Adı : Adıyaman
Yapımcısı : F. Otek
Yönetmen : Adem KILIÇ
Yılı : 1990
Dili : TR

Yüzümüzü Güldürenler - 2001 / 2002
Proje tamamlandığında toplam 108 bölüm olarak
planlanmıştı. 26 bölüm olarak yapıldı.

Konusu ülkemizi dünyada temsil eden ve büyük
başarılarla imza atmış kişi veya kuruluşların
hikayelerinin anlatıldığı bir belgesel dizi. TRT ile
ortak yapılan dizinin çekilen bölümlerinden bazıları
şöyle;

Sakıp SABANCI
Halil İNANCIK
İhsan DOĞRAMACI
Yaşar KEMAL
Şefika KUTLUER - 2001
Türk Futbol Milli Takımı
Türk Basketbol Milli Takımı
Yaşar DOĞU
Halil MUTLU
Nasuh MAHRİKİ, Akut

YAPIMCI FİLMOGRAFİSİ

Kız Babası - 2006

Adı Aşk Olsun - 2004

Güldüren Cazibe - 1998

Türk yönetmen Fatih Akın, Almanya'nın başkenti Berlin'deki Potsdamer Platz meydanının yakınlarında bulunan "Yıldızlar Bulvarı"na (Boulevard der Stars), üzerinde adının yazılı olduğu bir yıldızın konulması ile onurlandırılacak.

Film yapımcıları, oyuncular ve eleştirmenler tarafından oluşan jüri, "Yıldızlar Bulvarı"nda bu yıl bir yıldız ile onurlandıracağı 20 kişi arasına Akın'ı da seçti. (2012 de)

